

Sindicus, Kaj določa delovno mezdo

(Nekaj misli o nalogi strokovnih organizacij)

To razpravo prinašamo kot prispevek našega sotrudnika k diskusiji naših strokovnih organizacij o zakonu o minimalnih mezdah. — Op. ured.

Boj za višjo mezdo, krajši delovni čas in ugodnejše delovne pogoje je osnova vsega proletarskega boja. Od možnosti in mej boja za boljše življenje delavskega razreda zavisi v marsičem politika in ideologija delavskega razreda na določeni razvojni stopnji. Strokovne organizacije zadevajo v svojem stremljenju in naporu na vedno večje težave. Danes tajejo tisoče delavcev ne le brezposelnost, temveč tudi mizerno nizke plače, ki ne odgovarjajo niti vrednosti storjenega dela, niti takozvanemu eksistenčnemu minimumu. Tako se je v strokovnih organizacijah med drugim razvila diskusija o vprašanju takozvanih minimalnih mezd.

Kaj določa delavčevo mezdo, to je prvo vprašanje, na katero moramo pri tem odgovoriti. Marx je bil prvi, ki je razložil gibanje delovne mezde iz zakonov kapitalistične produkcije. Pokazal je, da vrednost delovne sile, ki jo delavec prodaja podjetniku, določajo takozvani reprodukcijski stroški, to so stroški, ki so potrebni za to, da se delovna sila delavčeva stalno obnavlja. Marx pravi:

»Vrednost delovne sile se določa kakor vrednost vsakega drugega blaga po delovnem času, ki je potreben za nje produkcijo, torej tudi reprodukcijo (obnovitev). Delovna sila obstoji samo kot sposobnost živega individua; brez tega individua tudi ni delovne sile. Če je individuum tu, potem delovno silo ustvarja vzdrževanje njega samega. Za sojo vzdrževanje potrebuje živi individuum določeno vsoto življenjskih potrebščin. Za produkcijo delovne sile potrebni delovni čas se torej izkaže kot delovni čas, ki je potreben za produkcijo teh življenjskih potrebščin, ali: vrednost delovne sile je vrednost življenjskih potrebščin za vzdrževanje nje posestnika.

Vsota življenjskih potrebščin mora zadoščati, da vzdržuje delovnega individua v njegovem normalnem življenjskem stanju. Naravne potrebe same, kakor hrana, kurjava, stanovanje itd., so različne z ozirom na naravni ustroj posameznih dežel. Po drugi strani sta obseg takozvanih neobhodnih potreb in način, kako se jim ustreza, odvisna od kulturne stopnje posameznih dežel, med drugim sta tudi bistveno odvisna od tega, pod kakšnimi pogoji in torej s kakšnimi navadami in s kakšnimi zahtevami se je stvoril razred svobodnih delavcev. V nasprotju z drugim blagom vsebuje torej določevanje vrednosti delovne sile zgodovinski in moralni element. Toda za določeno deželo, za določen čas je pa dan povprečen obseg potrebnih življenjskih potrebščin.

Lastnik delovne sile je umrljiv. Če naj ti lastniki trajno prihajajo na trg, kakor zahtevajo trajne potrebe kapitala, potem se morajo z obnavlja-

njem ali s smrtjo trgu odtegnjene delovne sile nadomestiti vsaj z enakim številom novih delovnih sil. Vsota življenjskih potrebščin za produkcijo delovne sile obsega torej tudi življenjske potrebščine nadomestnih moči, t. j. delavskih otrok. Dalje spadajo sem izobraževalni stroški, da se izuče mojstrstva in spretnosti, ki so potrebne za določeno delovno panogo, stroški, ki so za navadno delovno silo vsekakor povsem neznatni.

Vrednost delovne sile obstoji iz vrednosti določene vsote življenjskih potrebščin. Vrednost delovne sile se torej tudi menja z vrednostjo teh življenjskih potrebščin, t. j. z dolžino delovnega časa, potrebnega za njih produkcijo. Del življenjskih potrebščin, n. pr. živila, kurjava itd., se vsak dan porabi in se mora vsak dan nadomestiti. Druge življenjske potrebščine, kakor obleka, oprava itd., se obrabijo v daljših časovnih dobah in zato jih je treba nadomestiti šele po daljši časovni dobi. Blago ene vrste je treba kupovati in plačevati vsak dan, druge vrste vsak teden, vsako leto. Toda naj se razdeljuje vsota teh izdatkov n. pr. v enem letu tako ali tako, vedno jo morajo dan za dnevno kriti povprečni prejemki. Pravo dnevno vrednost delovne sile bomo torej dobili, če seštejemo vrednost vseh nujno potrebnih življenjskih potrebščin, ki jih porabi delavec v enem letu, in delimo to vsoto s 365.«

Tako Marx.

Istočasno pa je Marx dokazal, da prodaja delovne moči le tedaj doseže svojo pravo vrednost, če ni nobene konkurence, to se pravi, če se na delovnem trgu ponudba in povpraševanje popolnoma krijeta. Če se ta dva faktorja ne skladata, potem delovna mezda raste ali pada, kakršno je pač razmerje med ponudbo in povpraševanjem. Tu pridemo tudi do bistvene naloge strokovne organizacije: njena naloga je, da regulira ponudbo delovne moči, da prepreči prekomerno ponujanje in da organizirane delavce odvrne od tega, da bi podjetnikom prodajali svojo delovno moč za vsako ceno.

»Strokovna organizacija ima to funkcijo,« je pisal Rudolf Hilferding že pred dvema desetletjima, »da odpravi medsebojno konkurenco delavcev na delovnem trgu; ona stremi za tem, da doseže monopol nad ponudbo blaga, ki se imenuje delovna moč; tako predstavlja nekak kontingentni kartel. Vsak kontingentni kartel pa trpi na tej slabosti, da ne obvlada produkcije in da zato ne more regulirati obsega ponudbe. Pri strokovni organizaciji je ta slabost stalna. Produkcija delovnih moči se skoro vedno izmakne regulaciji. Da strokovna organizacija doseže monopol nad prodajo delovne moči, je prvi pogoj ta, da prodajajo delavci svojo delovno moč samo potem strokovne organizacije pod pogoji, ki jih določi organizacija. Cena delovne moči se mora izločiti iz igre povpraševanja in ponudbe. To pa pomeni, da ponudniki, to so brezposelni, ne smejo stopiti na delovni trg z drugačnimi cenami, nego so določene po strokovni organizaciji. Tako postane strokovna organizacija kooperacija med zaposlenimi in brezposelnimi.« Iz tega sledi, da možnosti uspehov strokovnih organizacij določa vsakokratna velikost brezposelne armade in vpliv strokovnih organizacij in te brezposelne delavce. Marx pravi: »V splošnem in v velikem se regulira splošno gibanje delovne mezde z večanjem in manjšanjem industrijske rezervne armade, kar odgovarja periodični menjavi industrijskega ciklusa (to je dviganje in padanje konjunktura).«

Marx pripisuje strokovnim organizacijam ogromno nalogo, da »organizirajo sistematično sodelovanje med zaposlenimi in brezposelnimi« in v tem je baš korenina vse moči ali slabosti strokovnih organizacij. Pri tem

je jasno, da gre gibanje industrijske rezervne armade (t. j. brezposelnih) gor in dol ne samo v okvirju enega industrijskega ciklusa, temveč da ima to gibanje svoje posebne zakone tudi v teku daljših konjunkturalnih ali depresijskih perijod. Za današnji čas ni nič značilnejšega od tendence, da se človek nadomesti s strojem, to je, da se brezposelna armada veča in da se po drugi strani doseže večja storitev posameznega delavca. Medtem ko se na delovnem trgu jača pritisk, pa vsakokratna višina mezde vedno manj odgovarja reprodukcijskim stroškom, pada torej pod vrednost delovne moči.

Jasno je, da se podjetniki že v takozvanih normalnih časih upirajo vsakemu zvišanju mezd, ker višje mezde pomenijo ogrožanje njihovega dobička. Potrebo po višjih mezdah dokazovati k a p i t a l i s t o m, je popolnoma odveč. Je tudi nelogično. Kajti če hočemo podjetniku v času konjunkturalne dokazovati, da ima on interes na visokih mezdah, mu ne smemo potem zameriti, če bi v času depresije zahteval od delavcev prostovoljno odpoved delavcev »previsokim« plačam. Tu so in bodo interesi delavcev in podjetnikov vedno različni, nasprotni. Ker gre interes delavcev vedno obratno od interesa kapitalistov, je strokovničarski boj za zvišanje plač, za ugodnejše delovne pogoje — boj proti kapitalizmu. Kdor se v boju za višjo plačo zaveda cilja, ta mora vedeti, da ta boj ne prinaša nobenega socialnega miru in ravnotežja, dokler obstoji kapitalistični sistem; kajti po vsakem uspehu skuša kapitalist ohraniti ali povečati svoj profit z novimi sredstvi, z novimi tehničnim izboljšanjem obratovanja, s povečano intenzivnostjo dela itd. Tako gre kapitalizem iz enega svojega nasprotja v drugo, iz krize v krizo, dočim raste na drugi strani družabni razred, ki je v svojem eksistenčnem boju vedno bolj izšolan, utrjen in preskušen in ki vedno bolj spoznava meje svojih uspehov v okviru kapitalističnega sistema in potrebo ustvaritve novega reda.

To svojo vzgojno funkcijo more vršiti boj strokovnih organizacij le tedaj, ako ga vodi jasno spoznanje zakonov kapitalističnega gospodarstva, ako je prost vseh iluzij, ako se organizirani delavci zavedajo tudi mej, ki jih strokovničarskemu boju postavlja kapitalistični razvoj. Te meje se vedno bolj ožijo. Boj za nekaj par plače zahteva danes neverjetno porabo moči. Vsemu silnemu trudu in naporu strokovnih organizacij slede malenkostni uspehi. Silna poraba energije, majhen uspeh — to je formula proletarskega boja v dobi monopolnega kapitalizma. Radi tega težkega položaja se zahteva od delavcev mnogo več razredno-bojevne izkušnosti in zavesti, nego kdajkoli prej. Strokovne organizacije imajo danes vzgojno nalogo, ki je tako silna, da vse dosedanje vzgojno delo postavlja v senco. Neprestano se nahajajo v zamotanih situacijah, v katerih imajo često izbiro samo med manjšim in večjim zlom in ko njihovih sklepov često ne razumejo niti organizirani člani, kaj šele široke plasti neorganiziranih, nezavednih delavcev.

Nekateri mislijo, da bi v tem položaju koristilo delavcem, če bi neki državni uradi s pravičnimi sodniki odločali o višini mezd, o mezdah spornih itd. V državah, kjer že imajo skušnje s takimi uradi, se strokovne organizacije pritožujejo nad njimi. Tako berem n. pr. v 9. številu sarajevske »Snage« v poročilu o razvoju dogodkov v Ameriki: »Odredba o minimalni plači je res zboljšala najnižje plače, ali je hkrati postala ovira nadaljnjega zboljšanja. Iz odredbe o minimalni mezdi je v praksi postala maksimalna mezda.« Taki posredovalni organi morajo odločati, kakor se pravi, po splošnih interesih, ozirati se morajo na splošen gospodarski položaj,

kakor ga ocenjujejo »gospodarski krogi« in na »socialno-pravično« pomirjenje. Kolikor so ta sodišča izrekla ugodno sodbo za delavce, se je to zgodilo le v manjših obratih, kjer delavci niso bili organizirani ali vsaj slabo. Tu se zdi posredovanje tako, kakor da je res prišlo do nekega pravičnega izenačenja, s tem, da država priskoči delavcem na pomoč tam, kjer so najslabši, in da zavrne njihove zahteve tam, kjer so najmočnejši.

Komu v korist je tako izenačenje? Zgodovina proletarskega gibanja kaže to neizpodbitno dejstvo, da so največje in najmočnejše strokovne organizacije (kakor grafičarji, kovinarji) vedno utirale prve pot delavskemu razredu k višjim plačam in ugodnejšim delovnim pogojem. One so bile tiste, ki so izvojevale prve, odločilne in glavne uspehe in ki so vodile za seboj slabotnejše, slabše organizirane delavske plasti. Če se bojевна moč strokovne organizacije s posredovanjem nekega tretjega faktorja slabi prav tam, kjer je ta moč največja, pomeni to težko oviro za dvig življenjskega položaja odločujočih proletarskih plasti. Odločitev takega posredovanja se ne ravna po razmerju moči na določenem bojnem pozorišču, temveč po splošnem razmerju moči obeh razredov v socialnem prerezu dežele. O neki absolutni pravičnosti v takem posredovanju in razsojanju je nemogoče govoriti. In kakšna bo posledica po državnem uradu za delavce neugodno rešenega mezdnega spora tam, kjer je strokovna organizacija močna? Nejevolja delavcev se bo obrnila proti strokovni organizaciji. Pravo je pravo — tako si ljudje predstavljajo funkcioniranje justičnega aparata; ne vidijo, da se prične pravo delo justice šele pri razlaganju zakonskih določb in da zavisi od moči nasprotujočih si strank, kako se reši tak velik spor. Radi neugodne odločitve mezdnega razsodišča bi delavci krivili svojo strokovno organizacijo, češ, saj se je ona zavzemala za zakon, ki je uvedel taka razsodišča. Močne strokovne organizacije bi samo trpele in s tem bi bilo tudi otežkočeno razširjenje njihovega vpliva na delavce drugih strok. Zato sem mnenja, da morajo biti strokovne organizacije zelo previdne in se morajo dobro premisliti, preden se odločijo za neki konkretno formulirani zakonski predlog o minimalnih mezdah; kajti določbe o minimalnih mezdah so dokaj različne v raznih deželah, kjer že obstoje. Izkušnje tamošnjih strokovnih organizacij naj kažejo našim, kaj je slabo in kaj dobro. Nikakor se pa ne sme ta diskusija zlorabljati za kakršnokoli demagogijo, ki stvari samo škoduje. Kakor povsod, bo tudi v tem vprašanju obveljalo načelo, da si more le proletariatsam s svojimi organizacijami kovati svojo bodočnost.

Premnogim je delavska organizacija kot dežnik: spomni se na njo le, kadar jo potrebujejo. „Svobodaš“ pa mora pomagati delavski organizaciji vselej, ker s tem pomaga vsem in sebi.

Mirko Kus-Nikolajev, Kaj je z rasami?

Privatni docent na ljubljanski univerzi dr. B. K. Škerlj pripoveduje v 234. številu »Jutra«, kako ga je — ko se je komaj vrnil z dopusta — razburila razprava s. Kusa-Nikolajeva o rasizmu. V dolgih kolonah polemizira z njim, pa končno človek pri najboljši volji ne ve, kaj prav za prav hoče. Čudimo se prav močno, zakaj se je g. docentu tako zameril s. Kus-Nikolajev s tem, da je razgalil laž rasizma, kakor jo širijo in zlorabljajo nemški fašisti. S. Kus-Nikolajev piše v svoji razpravi med drugim to-le:

Vsekakor bi bilo zanimivo vprašanje, kako so antropologijo (znanost o človeku, ki je po svojem značaju in metodah eksaktna veda, spravila v vrtinec dnevnih vprašanj? Odgovor ne bi bil nič manj zanimiv: r a s a.

Problem rase — sam po sebi problem antropološkega raziskavanja — je skočil iz okvira znanosti in začeli so ga natezati od salonov oboževalcev vsake modne novotarije do zakonodavnih zborovanj nemških nacionalistov. Rasa! V čem je njena privlačnost?

Pojem in beseda rasa (pasma) izvira iz zoologije (znanosti o živalstvu), odkoder se je preselila na dirkališče, v žrebarne, cirkus, balet in končno v politične in državne programe.

Z uporabljanjem pojma rase pri človeškem rodu, je bil namen ta, da se poudari neenakost človeškega rodu, da se znanstveno potegnejo meje med posameznimi njegovimi deli in da se končno ugotovi nekatere razlike, ki naj izražajo stalne življenjske in socialne vrednote. Neenakost človeškega rodu naj bi se ugotovila s pomočjo rase. Ne samo to. Nekatere rase imajo že bolj izrazite lastnosti, druge ne. Rase postajajo merilo človeštva, pokretači zgodovine: v njihovem medsebojnem boju se vrši napredek kulture. Ako je Marx ugotovil razredni boj kot vsebino zgodovine, vidijo rasisti vsebino razvoja človeškega rodu v rasnem boju. Ali — ako marksistično naziranje postavlja brezrazredno družbo kot zaključek današnjih razrednih sporov, vidi rasizem trajen rasni boj, oziroma trajno gospodstvo močnejše rase nad drugimi, slabejšimi rasami. V vprašanju razvoja k novim vrednotam je marksizem socialen, kulturnen, moralen, dočim je rasizem nesocialen, nekulturnen in nemoralen. Socializem stremi za tem, da odstrani vse krivice in privilegirane razrede, rasizem hoče utrditi krivice in privilegirane rase.

Še več! Šlo je za to, da se namenoma mešata pojma narod in rasa, da bi se podžgal nacionalni ponos in strast.

Rase so, kakor pravi H. Iltis, večje skupine ljudi, ki jih družijo dejstvo, da imajo cel niz skupnih p r i r o j e n i h telesnih odlik, po katerih se razlikujejo od drugih ljudi. Pod pojmom narod se označuje skupina ljudi, ki jo veže enaka p r i d o b l j e n a kultura, posebno skupni jezik in običaji.

A vendar se često delajo zmede s tem, da se mešata ta dva pojma in se govori o nekilih rasnih znakih tam, kjer gre v stvari za narodne lastnosti. Rasa in narod se danes nikjer več ne skladata, razven pri nekaterih primitivnih narodih. Posebno evropski narodi so popolnoma pomešani z raznimi rasnimi elementi.

Vse delitve človeškega rodu na rase so imele v prvi vrsti namen, da m e t o d i č n o olajšajo proučevanje razlik, ki so z r a z v o j e m n a s t a l e v č l o v e š t v u. Nikdar ni šlo za to, da se postavijo neke boljše in slabše, superiorne ali inferiorne rase. O taki razdelitvi sploh ne more

biti govora, ker je izvor človeškega rodu enoten, monogenetičen. Že po tem ni nobene logike v reševanju rasnega problema. Kot trajna življenjska enotnost, kot biološka celota obstoji samo ena človeška vrsta. Mehanika in kemija vseh ljudi na svetu je ista. Skupni izvor človeškega rodu, kakor tudi njegova razvojna enotnost sta danes znanstveno ugotovljena. Antropolog Johannes Ranke popolnoma točno trdi, da obstoji samo ena človeška vrsta, v kateri so razlike, ki pa niso velike. Še odločnejši je Kollmann: »Vse evropske rase so enako obdarjene za vse kulturne naloge.«

Razlike, ki so v človeškem rodu in po katerih ga lahko delimo in klasificiramo radi lažje orientacije, so nastale pretežno z migracijo, seljenjem. Razni podnebni in zemljepisni pogoji, pod katerimi se je razvijalo človeštvo, so ustvarili pri njem tudi različna obilježja, ki so dovedla do razlik. Samo te naknadne razlike lahko imenujemo »rasne«. Pojem rase, uporabljen na človeka, je popolnoma klasifikacijskega pomena, on označuje pripadnost ali stopnjo, na kateri je posamezna skupina ljudi po svojih značilnostih. In tu se potrjuje točnost Klaatschevega izreka, da je rasa sicer umetno, ali koristno načelo razdelitve.*)

Iz enotnega človeškega stebila so zrastle glavne rasne lastnosti in sicer pod vplivom zunanjih činiteljev. Pojem rase rabi tu kot sredstvo za razporedbo, klasifikacijo. Zunanji pogoji so ustvarili in ustvarjajo vrsto raznih več ali manj trajnih fizioloških značajev, katere so rasni teoretiki umetno povezali in ustvarili svoje tipe.

Če upoštevamo, da se je človeški rod v svojem razvoju od ene prablike razčlenil na vrsto ras in sicer pod vplivom zunanjih činiteljev (geografske sredine, podnebja, seljenja itd.), potem je prvenstvena dolžnost znanosti, da te činitelje preišče in razišče in da nam tako omogoči vpogled v razvoj človeškega rodu. Znanost je to tudi delala in dela še danes, v kolikor se njeni predstavniki ne podajo interesom svojih delodajalcev.

Tu se — radi prostora — moramo omejiti samo na evropske rase. Ali že to bo dovolj pokazalo, do katere meje so rasisti spletli in zmotali raso v tem, da so postavili na glavo in zamešali telesne lastnosti z duhovnimi vrednotami.

Fakoj moram naglasiti, da mi ne zanikujemo rase. K. A. Wittfogel točno ocenjuje njeno vsebino: »Tudi mi mislimo, da obstoji rasno vprašanje, to je, da se posamezne antropološke posebnosti relativne trajnosti zgodovinsko ustvarjajo (in seveda tudi odpravljajo). Spačenje rasnega vprašanja se ne začne s priznanjem tega problema kot takega; temveč šele s povečevanjem in zmanjševanjem posameznih rasnih dejstev v svrhu preценjevanja lastne in podcenjevanja druge rase.

A v tem je tudi bistvo razizma. Že za Evropo so rasistični teoretiki postavili skalo »ras« po njihovi duhovni vrednosti. A kako je šele izven Evrope! Popolno podcenjevanje izvenevropskih narodov se kaže popolnoma v kolonialni politiki. Preziranje starih narodov z velikimi kulturami je še danes v navadi. A kakšna zverstva so se prej uganjala z njimi! Uničevali so cele narode in njihove kulture (Peru, Mehika itd.) ... In kaj so za evropsko civilizacijo pomenili vsi ti nešteti ljudje? Eno postavko v ra-

*) Po nalogi, ki jo ima antropologija (veda o človeku), jo moremo deliti na dva dela: 1. splošno fizično antropologijo, ki raziskuje zakone podedovanja, procese spolnega odbiranja itd.; 2. sistematično ali specialno antropologijo (antropografijo), ki proučuje zgradbo človeka in razlike v človeškem rodu. Sama antropologija je v neposredni zvezi z etnologijo (vede o narodih), ki rabi pri proučevanju kulturnih, moralnih in socialnih značajev predzgodovinskega človeka.

čunu profita! Ko so некоč vprašali etnologa Luschana za »divjake« v Afriki, je odgovoril, da razven pobesnelih belih ljudi ni v Afriki našel nobenega divjaka...*)

V kolikor niso Evropci z mečem iztrebili teh »nižjih ras«, so jih hoteli z delom spraviti k pameti in spokoriti s križem. To delo so opravljali misijonarji vseh barv; njihova dolžnost je bila, da napravijo jagnjeta za striženje... In to se jim je posrečilo.

Ali, da se povrnemo k evropskim rasam. Sodobni teoretiki rasizma, v prvi vrsti Hans F. K. Günther, govore v glavnem o pet evropskih rasah: nordijski, dinarski, mediteranski, alpski in vzhodno-baltijski rasi. Poleg teh glavnih ras so pomešane med prebivalstvo Evrope, čeprav v malem obsegu: prednjeazijska, orijentalna, mongolska, hamitska in zamorska rasa.

Po razlagah rasistov niso odlike glavnih pet evropskih ras enake niti v telesnem, a kar je še važnejše, niti v duhovnem pogledu. Da vidimo, kaj je s temi rasami! Jasno je, da je najpopolnejša nordijska rasa (prej arijska in germanska). Njo odlikuje dolga lobanja, podolgovat obraz, svetli lasje, modre oči in visoka postava. Tip nordijskega človeka je po rasistih tip telesno popolnega človeka. Ideal lepote. Ali nordijska rasa je tudi gospodovalna rasa. Odličnosti gospodstva, ponosa, hrabrosti in osvajanja pripadajo samo njej. Kot osvajači so člani te rase v vseh evropskih deželah ustvarili vodilni sloj — aristokracijo. Vsa kultura je delo nordijske rase.

Neko vrednost pripisujejo rasisti še mediteranski rasi (Italija). Njeni predstavniki imajo tudi dolgo lobanjo, podolgovat obraz, ali temne lase in polt in nizko postavo. Ta rasa je inteligentna, lokava, seksualna in gibčna. Rasisti ji pripisujejo, da ima občutek časti, kar je res velika čast!

Slabo odreže dinarska rasa, ki je razširjena po dobrem delu Jugoslavije. Njo označuje kratka lobanja, podolgovat obraz, visoka postava in temni lasje. Značilen je močan in razvit nos. Surove moči, domoljubja in poštenosti ji ne odreka niti Günther. Toda ona je odrastek prednjeazijske rase, ki je glavni sestavni element židovstva in ima radi tega slabe lastnosti kot okrutnost in grabežljivost. Naši rasisti bi se morali malo zamisliti nad temi rasističnimi »resnicami«! Ali so pa morda tudi oni nordijci?

Najslabša rasa je alpska. Nizka postava, kratka lobanja, top nos, temna polt — to so njene zunanje lastnosti. Je potuhnjena, počasna, topa in sebična. Rasisti menijo, da se je razvila iz mongolske rase in da je iz notranje Azije prinesla v Evropo idejo o enakosti ljudi...

Vzhodno-baltski rasni tip, ki ga je postavil Günther, je podoben alpskemu, samo da ima bolj uderte oči in široke očne kosti. Lasje so pepelnate barve, a oči sivkaste. Duh je mračen, fantastičen, razpoloženje spremenljivo. V svoji oceni Güntherove rasistične teorije pravi Iltis pravilno, da tu ni govora o rasnem tipu, nego da je to mešanica alpske rase z nordijsko in mongolsko.**)

*) Odkar so se Japonci, imenovani prej »rumene opice«, navadili rabiti topove, križarke, banke, so avanzirali za »azijce« vzhoda.

**) Da bi si bralec napravil sliko o teh rasnih tipih, bomo označili vsako raso s poznanim kulturnim delavcem: nordijska rasa — prirodoslovec E. Häckel; sredozemska — glasbenik Puccini; dinarska — pesnik P. P. Njegoš; alpska — glasbenik Beethoven; vzhodno-baltska — Maksim Gorkij.

Postranske rase so zastopane v manjših obsegih. Najvažnejša mešanica teh ras so Židje.

Medtem je tudi največjemu rasnemu fanatiku danes jasno, da čisti h ras ni. Kaj naj se napravi? Treba reševati vrednejše rasne lastnosti v nekem narodu pred prodiranjem slabših. Katere so vrednejše, oziroma katera je za rasiste edino vredna, smo videli: nordijska rasa . . .

Felix von Luschan je eden od najmočnejših predstavnikov moderne etnologije in antropologije. Njegovo stališče do rasne teorije je posebno važno, ker je on prvovrsten strokovnjak, ki mu vsi rasistični apostoli niso dorasli niti do gležnjev.

Luschan je svoje stališče do rasnega vprašanja izrazil v deset točkah:

1. Celoten človeški rod sestoji samo iz ene vrste: homo sapiens.
2. Ni nobenih »divjih« narodov, živé samo narodi z drugačnimi kulturami, nego je naša.
3. Lastnosti, ki ločijo takozvane rase, so nastale v glavnem radi klimatičnih, socialnih in drugih faktorjev okolice, v kateri živé.
4. Ni nobenih po sebi inferiornih (manjvrednih) ras.
5. V vsaki rasi so inferiorni poedinci.
6. Večina ras se je odlično prilagodila svoji okolici.
7. Neka po svojih telesnih odlikah nekoč enotna človeška skupina je imela prvotno tudi svoj enoten jezik. Sčasoma je radi seljenja, radi več ali manj mirnega ali nasilnega mešanja, radi trgovine in prometa skoro povsod izginilo prvotno razmerje tako, da se danes rasa in jezik skladata samo v izjemnih slučajih.
8. Razlike med raznimi rasami, posebno, kar se tiče moralnih lastnosti in inteligence, niso niti od daleč tako velike, kakor so med posameznimi člani ene in iste rase.
9. Mešanci niso nikdar v naprej inferiorni; to so samo tedaj, kadar so njih starši individualno inferiorni.
10. Človeštvo bi se lahko pobrigalo, da se trajno zavaruje pred inferiornimi, t. j. asocialnimi in antisocialnimi elementi in da njihovo število znatno reducira.

Mislím, da krajše, izraziteje in bolj znanstveno ni mogoče označiti vsebine rasnih vprašanj, a kar je najglavnejše, niti pravilneje in točneje.

Op. ur.: Danes priobčujemo najvažnejši del Kusove razprave. Prihodnjíc pa morda objavimo Kusov odgovor dr. B. K. Škerljú.

O. Ras . . (Paris), Akcijska skupnost v Franciji

6. februar 1934 je zgodovinski datum ne le za francoski parlamentarizem, temveč za ves politični razvoj Francije.

Seveda, boj kapitalistične reakcije proti vladi levega kartela se je pričel že prvi dan po volitvah 1. 1932. Ali 6. februarja je zavzel ta boj popolnoma novo, v Franciji dotlej neznano obliko — in se zaključil z veliko zmago.

Od volitev 1932 je bila francoska vlada v rokah demokratične stranke, ki pa je bila v svoji gospodarski politiki odvisna od kapitalističnih organizacij. Vlade, ki so si hitro sledile druga drugi in ki so imele večino

le s podporo socialistov, so vodile gospodarsko politiko, ki je popolnoma nasprotovala ne samo zahtevam socialistov, temveč tudi vladajoče radikalne stranke. Vodja socialdemokratske stranke Leon Blum je ta položaj označil tako-le: vodje radikalne stranke ne marajo gospodarske politike svoje večine, prav tako pa ne marajo večine, ki bi odgovarjala njihovi gospodarski politiki.

S tem so vlade Herriota, Boncourja, Daladiera, Sarrauta in Chau-tempsa vse po vrsti prišle v konflikt s socialistično stranko. Kljub temu si niso pridobile simpatij reakcionarnih strank, ki so jih neprestano napadale zato, da bi prišlo do vlade, ki bo popolnoma njim vdana. Afera Stavisky, ki ni bila nič izrednega v primeri s prejšnjimi škandali, je bila desničarskim strankam pretveza za odločilni naskok proti vladi. To pojasnjujeta dva razloga. Prvič so bili žrtve afere Staviskega ne toliko mali »šparovci« kot velike zavarovalne družbe; šlo je torej predvsem za interese zavarovalnic. Drugič je izbruhnil škandal baš pod radikalno vlado. Ker se je istočasno poostrila gospodarska kriza in ker so radikalne vlade pred pritiskom kapitalističnih sil vodile deflacijsko politiko, znižale uradniške plače in ogrožale rente vojnih oškodovancev, so stranke reakcije upale, da bodo zase izkoristile naraščajočo nezadovoljnost, čeprav so vsi ti vladini ukrepi odgovarjali baš njihovim željam.

Od novembra 1933 je borza gnala kurze rent navzdol. Pripravljala se je generalna ofenziva proti franku. Najbolj pesimistične vesti o finančnem položaju države so se razširile na borzi in po bankah. Hkrati so dobile vojaške organizacije desničarjev izdatne podpore.

6. februar

Zdi se, da je bila pripravljena izvenparlamentarna akcija desničarjev za drugo polovico februarja. Verjetno je, da so bili zelo blizu temu komplotu nekateri člani generalnega štaba in gospod Chiappe, šef pariške policije. Odstavitev Chiappa 3. februarja je dogodke pospešila. 6. februarja so organizacije desnice poskusile z državnim udarom.

Socialistična stranka je položaj razumela. Svojim pristašem je dala navodilo in ves delavski razred je pozvala, da se ne vmešajo v maso demonstrantov, ki so bili pozvani 6. februarja na Place de la Concorde. Mobilizirala je svoje moči in jim dala nalog, naj bodo pripravljene v svojih središčih, naj se pa na noben način ne vmešavajo med demonstrante, dokler more vlada sama krotiti desničarsko provokacijo.

Nasprotno pa komunistična stranka ni zavzela jasnega stališča. Ne da bi dala svojim pristašem kako določeno navodilo, je pozval komunistični dnevnik vojne oškodovance, ki pripadajo komunistični organizaciji ARAC (Association républicaine des anciens combattants), naj se udeleže demonstracije, ki so jo sklicali — desničarski nacionalisti. Rezultat je bil ta, da je bilo nekaj tisoč komunistov na Place de la Concorde pomešanih med fašistične elemente in da so z njimi stali nasproti četam, ki so branile republikanski režim. Drugi dan je komunistični organ strastno napadel Daladiera kot morilca, ne da bi se zavedal, kaj s tem počne. To čudno zadržanje komunistične stranke je rodilo dva rezultata: na eni strani veliko zmedo v lastnih vrstah in naraščajočo nezadovoljnost delavcev s politiko stranke; na drugi strani pa odcepitev najmočnejše komunistične organizacije v pariškem okolišu, to je organizacije v okraju Saint Denis.

6. februarja zvečer se je socialistična stranka obrnila na komunistično s predlogom, naj se obe stranki takoj sporazumeta o akciji proti fašistični nevarnosti. Stranka dva dni ni prejela nobenega odgovora. Tretji dan je komunistični dnevnik »L'Humanité« priobčil odklonilen odgovor.

Socialistična stranka ni mogla odlagati nujno potrebne akcije, čeprav se komunisti niso mogli odločiti. 7. februarja je socialistična stranka skupaj s svojo strokovno zvezo C. G. T. sklenila, da se v odgovor na reakcionarno demonstracijo 6. februarja proklamira generalna stavka. Socialistična stranka je predlagala za generalno stavko 8. ali 9. februar; strokovna zveza pa je vztrajala na 12. februarju, ker je že prej sklenila, da na ta dan proglaši generalno stavko. Socialistična stranka je morala zato odložiti tudi svoje poulične demonstracije na 12. februar.

Radi odklonilnega odgovora komunistične stranke je socialistična stranka sama organizirala demonstracije. Posebne komunistične demonstracije, pripravljene za 9. februar, so se ponesrečile. Komunistične strokovne organizacije so pa po dolgem oklevanju sklenile, da podpró generalno stavko socialistične stranke in njenih strokovnih organizacij. Tako je bila od 6. do 12. februarja iniciativa akcije množic proti fašizmu v rokah socialistične stranke in strokovne zveze. Komunistično delavstvo je sledilo tej akciji in na ta način se je ustvarila akcijska skupnost brez predhodnega sporazuma. Z izjemo železničarjev, ki so proglasili le 10 minutno protestno stavko, je bila generalna stavka v vsej Franciji popolna. Na poziv socialistične stranke se je v Parizu na Cours de Vincennes in Place de la Nation zbralo 200.000 demonstrantov. Pariz ni videl take ogromne demonstracije od Jaurèsovega pogreba 1914. Demonstracije so bile po vsej Franciji, tudi v najmanjših krajih, kjer so se delavcem pridružili tudi kmetje in malomeščani, tudi taki, ki so po svojem političnem naziranju samo republikanci. To je bila prava mobilizacija vsega republikanskega in demokratičnega ljudstva. Povsod je bila iniciativa gibanja v rokah socialistične stranke in povsod so se ji pridružili komunistični delavci. V mnogih mestih so se spontano stvorili »komiteji čuječnosti«, v katere so se priglasile tudi nesocialistične organizacije, kakor Liga za zaščito človeških pravic, Liga svobodomislecev in celo lokalni odbori radikalne stranke.

Rezultate 12. februarja lahko na kratko reasumiramo tako-le: na eni strani se je moglo javno mnenje prepričati, da 60.000 nacionalističnih demonstrantov, ki so hoteli 6. februarja zažgati pariški parlament, nikakor ne predstavlja vse Francije; da je Francija ostala republikanska in odločena, da brani demokracijo; da je celo v Parizu pokazal delavski razred z impozantno demonstracijo svojo moč in borbena pripravljenost, čeprav je bil tu najbolj razcepljen, slabo organiziran in je 15 let živel v atmosferi najhujšega bratomornega boja. 12. februar je torej fašistični val zaježil. V delavskem razredu se je z energijo socialistične in komunistične stranke ustvarila prva akcijska skupnost.

Vstaja v St. Denisu

Čeprav je komunistično vodstvo odklonilo predlog socialistične stranke 6. februarja, se je najmočnejša komunistična organizacija v St. Denisu pridružila socialistični pod vodstvom komunističnega narodnega poslanca in župana Doriot. Doriot je nastopil za enotnost delavskega razreda.

Centralni odbor komunistične stranke je takoj začel s hudo kampanjo proti Doriotu in st. deniški organizaciji. V zvezi s tem je poostril gonjo proti socialistom. Dva tedna po 12. februarju je bil ta njen boj ostrejši nego kdaj prej. Že se je zdelo, da je ostal brez koristi svareči nauk 6. februarja in impozantni uspeh 12. februarja.

Toda razburjenje, ki so ga povzročili februarski dogodki, je bilo v vsej državi tako močno, da je proti volji vodstva komunistične stranke enotna akcija napredovala po vsej deželi. Ko so hoteli voditelji desnice pričeti z veliko propagando na deželi, so povsod našli na energičen, često nasilen, skoro vedno spontan odpor ne samo delavskih organizacij, temveč same množice, kateri so se pridružili malomeščanski elementi in vsi republikanci. V mesecih marec, april in maj je na vsako zborovanje desničarjev odgovorilo delavstvo s protidemonstracijo. Končno so desničarji odnehali s svojo agitacijo.

Zadnjo javno desničarsko demonstracijo je 8. julija v Parizu uprizorila fašistovska oborožena organizacija »Croix de Feu« (= ognjen križ; ta je posebno priljubljena pri urednikih slovenskega vatikanskega dnevnika), ki jo vodi upokojeni polkovnik De la Rocque. Računali so, da se bo udeležilo demonstracije najmanj 30.000 uniformiranih članov — bilo je pa vseh skupaj komaj 7.000 in korakati so mogli le pod zaščito sklenjenega policijskega kordona. Nasprotno so pa bile isti dan mogočne socialistične demonstracije na Porte de Vincennes in v Bois de Vincennes. Vse delavske demonstracije je zaključila mogočna manifestacija 28. julija pri Pantheonu, kjer je shranjen pepel velikega Jaurès.

Pogajanja med socialisti in komunisti

Sredi najhujše gonje komunistične stranke proti Doriotu, ker je ta v svojem okraju upostavljal akcijsko skupnost s socialisti — so se koncem maja začela pogajanja med socialistično in komunistično stranko. Vršile so se seje, izmenjavala so se pisma skozi šest tednov.

Sredi pogajanj je prišlo do značilnega konflikta. Komunisti so sprejeli predlog, naj bo skupna akcija naperjena proti fašizmu, proti vojni in za osvobojenje — simbolični imeni! — komunista Thälmana in socialistinje Pavle Wallisch. Glavni pogoj, ki so ga stavili socialisti, je bil pa ta, da morata obe stranki prenehati z medsebojnim napadanjem in žaljenjem. Komunisti so po daljšem oklevanju sprejeli tudi ta pogoj. Komunistični dnevnik »L'Humanité« je dejansko prenehal z vsemi napadi na socialistično stranko — tedaj pa je izšla nova številka revije »Cahiers du bolchevisme«, ki je učinkovala kot bomba. Priobčila je članke odgovornih voditeljev komunistične stranke, ki so nedvoumno razlagali, da ima ta skupna akcija le ta namen, da se razbije socialistična stranka in da se dovedejo delavci v komunistično. Pri tem so napadali socialistično stranko in iznašli razne laži proti njenim voditeljem.

Vodstvo socialistične stranke je takoj nato prekinilo pogajanja. Tedaj so komunisti stavili nove predloge, pri čemer so dezavirali svojo revijo »Cahiers du bolchevisme« in obljubili, da ne bo izšel noben napad več na socialistično stranko. Še več! Izjavili so, da v naprej sprejmejo vse pogoje, ki jih bo stavila socialistična stranka. Tako so se med drugim obvezali, da bodo branili »demokratične svoboščine«. Skratka, podali so celo vrsto izjav, ki pomenijo popoln prelom z njihovo dosedanjo teorijo in taktiko.

Pri tem moram pripomniti, da je tudi na drugi strani izginila nada, ki je bila zelo močna pri desnem krilu socialistične stranke, namreč, da se bodo dali v Franciji rešiti vsi problemi na parlamentarnem terenu. Ta izpremema v mišljenju socialistov se je izvršila istočasno z izpremembo vse taktike komunistične stranke in to je olajšalo sporazum obeh strank o akcijski skupnosti.

Pogodba o akcijski skupnosti

15. julija se je sestal socialistični strankin svet, da sklepa o akcijski skupnosti s komunisti.

Diskusija je bila zelo zanimiva. Najbolj navdušeni pristaši akcijske skupnosti kakor tudi sodrugi, ki so dvomili v odkritosrčnost komunistov, so zelo resno obravnavali problem in pretehtali tako interese stranke kakor delavskega razreda. Sklep je bil skoro soglasen. Nato se je pogodba 27. julija podpisala. Pogodba sloni na bistveni ideji, da mora delavski razred braniti demokratične svoboščine, ki so predpogoj boja proti fašizmu in vojni, in drugič, da je cilj pogodbe organska enotnost, proti kateri so doslej komunisti povsod nastopali. Socialistična stranka je mnenja, da je pogodba o akcijski skupnosti samo predstopnja h kasnejši organski enotnosti.

In komunisti?

Tako v francoskem kakor inozemskem tisku se je često obravnavalo vprašanje, ali je novo obnašanje komunistov odkritosrčno.

Kar se mene tiče, sem mnenja — in to je več ali manj splošno mnenje vseh odgovornih sodrugov — da to vprašanje ni pravilno postavljeno. Naj bodo nameni komunističnih voditeljev kakršnikoli, akcijska skupnost in enotnost sploh odgovarja duhovnemu razpoloženju delavskih množic in se zato z vso silo uveljavlja.

Po sklenjeni pogodbi med socialisti in komunisti se je ton komunistične »L'Humanité« popolnoma spremenil. Nič več ne napada socialistov kot »socialpatriote«, »lakaje buržuazije«, »izdajalce« itd. Delavci, ki so pod vplivom komunistične stranke in ki so bili skozi leta navajeni socialiste psovati, se hipoma čutijo kot njihove zaveznike. Prijateljski, tovariški odnošaji se upostavljajo med obema po tovarnah, delavnicah in zborovanjih. Če bi bila akcijska skupnost za komunistične voditelje samo taktičen maneuver in če bi torej poskusili to skupnost ponovno razbiti, bi to nasprotopvalo duhovnemu razpoloženju množic, ki bi nastopile proti njim.

Vzroki nove taktike francoskih komunistov

Razlikovati je treba dvoje različnih dejstev: gibanje za enotnost v Franciji in taktiko Moskve.

Naša razprava je pokazala, da je gibanje za skupnost nastalo v Franciji iz dogodkov 6. februarja in prodrlo s silno močjo. Dogodki v St. Denisu, demonstracija 12. februarja, spontan pokret množic proti fašizmu po vsej deželi, končno mistika enotnosti — vse to je napravilo gibanje za skupnost nepremagljivo. Dočim je socialistična stranka simpatično gledala na ta pokret, je zašla komunistična v kočljiv položaj. Njena taktika je prišla v nasprotje s čuvstvom tudi tistih delavcev, ki so bili njeni pripadniki. Če bi komunistična stranka v mesecu juniju ne spremenila taktike, bi zašla v najresnejšo krizo.

To gibanje za enotnost v Franciji je prodiralo isti čas, ko se je tudi Moskva opredelila za drugačno taktiko. Preokret v Moskvi se je izvršil

okrog 20. maja. Kaj je privedlo Moskvo do tega? V rokah nimamo nobenega dokumenta, ki bi najjasneje odgovoril na to vprašanje. Prepričan pa sem, da so bili povod novi moskovski taktiki interesi ruske zunanje politike: nevarnost vojne z Japonsko, strah pred vmešavanjem Poljske in Nemčije itd. Saj se je radi tega sovjetska diplomacija odločila tudi za vstop v Zvezo narodov, ki jo je prej samo napadala in smešila. Glavna skrb Litvinova je bila, da splete okrog Nemčije in Poljske mrežo zvez Rusije s Francijo, z malo antanto in z Italijo, da bi se v slučaju rusko-japonske vojne Nemčija in Poljska ne bi mogli ganiti. S tem v zvezi je Moskva računala tudi s tem, da bi zmaga fašizma v Franciji dovedla do nemško-francoskega zbližanja in morda tudi do nemško-francoske vojaške zveze proti Rusiji, in da nasprotno republikanska in demokratična Francija mora iskati zbližanja z Rusijo proti nemškemu hitlerizmu.

Končno pa nam ni treba iskati nobenih razlogov za njihov preobrat. Gibanje množic za enotnost je pri nas postalo tako močno, da se ga ne da več zaježiti. Če bi se to poskušalo, bi se ustvarila enotnost proletariata okrog socialistične stranke, komunistična bi pa postala brezpomembna sekta. Zato obstoji upanje, da ostane ne le akcijska skupnost, ampak, da pride nekoč do popolne enotnosti proletariata.

Ivan Klicar, Vojna na dalnjem Vzhodu?

Odkar so Japonci zasedli Mandžurijo, se neprestano javljajo vesti o skorajšnjem neizbežnem spopadu med Sovjetsko Rusijo in Japonsko. Zlasti anglosaško in nemško časopisje skrbno beleži vsako vest o poslabšanju odnošajev in »strokovnjaki« z naslodo razmotrivajo vse možnosti bodočega spopada. Komaj se zavedajo, da bi vojni požar na dalnjem Vzhodu zajel vsled prepletenosti in povezanosti mednarodnih odnošajev ves ostali svet in preskočil v Evropo, ki še ni zacelila ran svetovne vojne in se zvija v krčih gospodarske krize, kateri ni videti konca. V srečo trpečega človeštva govori mnogo znakov zato, da se vsaj v bližnji bodočnosti napovedovanja ne bodo uresničila. Problemi daljnega Vzhoda so postali pereči vsled gospodarske in politične ofenzive Japonske. Zato si bomo ogledali predvsem gospodarsko in socialno strukturo Japonske kot rezultat določenega zgodovinskega razvoja in tako se bodo dali vsaj z neko verjetnostjo izvajati zaključki v razvoju mednarodnih odnošajev na dalnjem Vzhodu.

Čudovito hiter in nenavaden je bil prehod Japonske iz fevdalne anarhije v moderno velesilo. Še pred l. 1868 je družabna in politična struktura Japonske odgovarjala razmeram evropskih držav v srednjem veku. Družba se je delila v dva razreda, v gospodarjuči plemiško-vojaški in podložni kmetiški. Vrh fevdalne hierarhije je predstavljal šogun, ki je imel prestolico v Jedu. Mikado, predstavnik dinastije, ki je nekaj absolutno vladala na Japonskem in kateri je narod pripisoval božanski izvor, je medlo životaril v svoji prestolici v Kiotu. Odvzeli so mu vso dejansko oblast že v 12. stoletju šoguni, ki so bili prvotno voditelji opozicionalnega plemstva. Mikado se je odslej izživljal v ceremonijah in svetih obredih, obkrožen od dvora, ki je pobožno ohranil običaje in miselnost ljudi 9. stoletja. Mogočni, velikokrat neposlušni vazali šoguna so bili dajmiji, knezi v posameznih japonskih pokrajinah. Oslanjali so se na številno plast samurajev vitezov, ki so živeli od njihove milosti. Plemstvo, višje in nižje, je tvorilo svet zase, z lastnimi nazori in svojstvenim načinom življenja in se tako strogo ločilo od ostalega ljudstva, ki so ga tvorili trgovci, obrtniki, kmetje in

neka plast popolnoma brezpravnih pariiev. Od plemiča se je zahtevala zvestoba do suverena, neobčutljivost za telesne muke in trpljenje, uglajena vljudnost in oster čut časti, ki je zahteval, da si je samuraj preparal trebuh in izvršil s tem tzv. harakiri, če ni mogel oprati žalitve s krvjo nasprotnika. Evropejce, ki so prišli po l. 1542 na Japonsko, so prav prijazno sprejeli in krščanski misionarji so imeli tak uspeh, da je bilo v začetku 17. stoletja nad 600.000 kristjanov na Japonskem. Vendar je kmalu sledila reakcija, javno mnenje je obdoližilo Evropejce pohlepnosti, fanatizma in vmešavanja v notranje razmere dežele. Krščanstvo se je brezobzirno iztrebilo in nobeden Evropejec ni smel stopiti po l. 1638 na japonska tla. Šele l. 1853 so topovi ameriških oklopnih izsilili pravico trgovanja v japonskih lukah, zapadna civilizacija si je naglo utrla pot v deželo vzhajajočega solnca in razgibala do dna japonsko družbo. L. 1867 se je izvršil politični prevrat, šogun je moral odstopiti, vso oblast je prevzel mladi mikado Mucu-Hito. Preložil je prestolico iz Kiota v Jedo in to mesto prekrstil v Tokio. Simbolično je s tem označil, da je zopet zavojeval oblast, ki so jo nekdanje odvzeli šoguni mikadu. S pomočjo prosvetljenih ljudi, ki jih je zbral okoli sebe in ki so se zavedali prednosti zapadne kulture, je začel uvajati dalekosežne reforme. Obširna posestva dajmijev so se proti odškodnini razlastila, njih kneževine so se izpremenile v upravna okrožja, ki so jih upravljali uradniki, katere je imenoval cesar. Razlastila se je tudi posest budistične duhovščine in proglasila se je enakost vseh pred zakonom. Samuraji, ki so živeli od dohodkov svojih fevdalnih gospodarjev, so bili oškodovani in so se zato uprli. Premagani so bili po ogorčeni borbi. Gospodarske, politične in vojaške uredbe Evrope so se uvajale s silno naglico in s takim uspehom, da je Japonska že v dveh desetletjih vsaj v glavnem dosegla Evropo. Plemiči so se sprijaznili z novim položajem, našli so zaposlitev v vojski, mornarici in v upravnem aparatu in so tako ohranili dober del nekdanjega vpliva. Država je z znatnimi subvencijami podprla industrijo in trgovino, buržuazija je postala kmalu važen faktor v državi.

Mucu Hito je dvajset let vladal absolutno, končno pa se je l. 1889 odločil, da podeli ustavo. Za vzor si je izbral prusko ustavo, kar ni slučaj. Pruska buržuazija ni postala velika v nasprotju z ostanki fevdalizma, z junkerstvom in dvorom, temveč na ta način, da se je tem silam prilagodila in se omejila na gospodarsko udejstvovanje. V ustavi si je mikado pridržal vso realno oblast. Popolnoma v njegovih rokah je bila vojska, imenoval je vse uradnike, proglašal zakone, izbiral in odpuščal ministre. Parlament, izvoljen na podlagi zelo omejene volilne pravice, je sicer sklepal zakone in razpravljajal o državnem proračunu, vendar ni imel nikakega vpliva na vlado, ki je bila odgovorna samo mikadu. Dejansko so vodili politiko predstavniki plemstva in nekateri vplivni industrijski in finančni kapitani, dajmiji moderne Japonske. Tudi po svetovni vojni se v tem ni ničesar izpremenilo. Volitve označuje korupcija in javnost se niti ne vznemirja nad tem, da del davkov služi vsakokratnim ministrom, da kupujejo poslance in časopisje. Množice se le malo zanimajo za vprašanja notranje politike, ker čutijo, da se ne morejo uveljaviti.

Velike uspehe pa je žela japonska zunanja politika. V kratki dobi enajstih let je postala Japonska prva velesila daljnega Vzhoda. Največ zaslug na tem ima poleg spretnih diplomacije armada, kjer se je spojil samurajski duh oficirskega zbora z žilavosjo in vztrajnostjo japonskega kmeta. Uveljavila se je prvič l. 1894, ko je radi Koreje izbruhnila vojna s Kitajsko. Kitajci so bili v kratkem času popolnoma poraženi. Morali so odstopiti Peskadore in Formozo in plačati vojno odškodnino. Težko preizkušnjo za ves državni organizem je pomenila vojna z Rusijo, ki se je usidrala v Mandžuriji in na polotoku Lian-

tungu in ogrožala Japonsko v Koreji. Japonska jo je zmagovito prestala, pomagale so ji nekatere srečne okoliščine, kakor bližina bojišča, nezmožnost ruskega vrhovnega poveljstva, koruptnost ruske administracije in odpor širokih plasti ruskega naroda proti imperialistični vojni. Rusija je morala v miru v Portsmouthu septembra 1905 priznati Japonski protektorat nad Korejo, izprazniti Mandžurijo in odstopiti Japonski polotok Liantung s trdnjavo Port Artur in južno polovico otoka Sahalina. Japonska je sicer izšla iz vojne finančno precej izčrpana, vendar končni uspeh je bil vreden največjega napora, Japonska se je uvrstila v krog velesil. Rusko-japonski odnošaji so postali po vojni prav dobri, l. 1907 je prišlo do sporazuma glede Mandžurije, ki se je razdelila v rusko in japonsko interesno sfero. L. 1910 je Japonska anektirala Korejo proti volji prebivalstva, ki je ponovno dalo razumeti, da ne mara japonskega gospodstva. Ko je izbruhnila svetovna vojna, se je Japonska pridružila antanti. Osvojila je nemško pomorsko oporišče Kiaučau na Kitajskem in zasedla Karoline in Maršalske otoke. Zaposlenost velesil je izrabila in zasedla še kitajski polotok Šantung in poslala Kitajski pravi ultimatum v obliki točk, kjer je zahtevala tako dalekosežne koncesije gospodarskega in političnega značaja, da bi Kitajska postala kolonija, če bi jih morala sprejeti. Vendar sedaj je stopila na plan Amerika. Na njen nasvet je odbila Kitajska japonske zahteve in ni podpisala Versajske mirovne pogodbe, ki je prisodila Šantung Japonski. Japonska je imela od l. 1902 trdno zaslobo v zavezništvu z Anglijo, ki pa po svetovni vojni ni hotela več obnoviti zavezniške pogodbe vsled obzirov do Amerike. Japonska je bila izolirana in tako je rajši popustila, kakor da tvega vojno z Ameriko. Udeležila se je konference v Washingtonu (1921/22), ki jo je sklicala Amerika, da bi se uredili problemi daljnega Vzhoda in da bi se izvedla razorožitev na morju. Japonska je pristala na vrnitev Šantunga, in priznala princip »odprtih vrat« za Kitajsko, to je enakopravnost vseh velesil v gospodarskem in političnem udejstvovanju. Anglija, Amerika, Francija in Japonska so si v tzv. pacifičnem sporazumu medsebojno garantirale posest v Tihem oceanu. Določilo se je razmerje pomorskih sil Anglije, Amerike in Japonske po ključu 5 : 5 : 3. Pomenilo je to, da mora Japonska vedno popustiti, če so anglosaške sile složne.

L. 1918 se je Japonska pridružila antanti v intervencijski vojni proti boljševikom in zasedla Sibirijo do Bajkalskega jezera. Vendar ekspedicija ni prinesla nobene koristi. Amerika je dala razumeti, da ne bo trpela trajne japonske okupacije. Ekspedicija je stala mnogo denarja, bele armade so bile razbite, iz domačega sibirskega prebivalstva so vznikli partizanski oddelki, ki so napadali japonske čete in jim prizadejali precej izgub. Japonci so morali popustiti tudi tukaj, pogodili so se l. 1922 z boljševiki in izpraznili Poamurje in Vladivostok.

Zunanje politične neuspehe je spremljala huda gospodarska kriza, ki je sledila medvojni konjunkturi. Katastrofalni potres l. 1923 je zahteval pol milijona človeških žrtev in znatno oškodoval japonsko gospodarstvo. Izredna žilavost japonskega naroda se je sicer tudi tokrat izkazala, gospodarstvo si je kmalu opomoglo. Razumljivo pa je, da so se pri vseh teh preizkušnjah množiti znaki notranje napetosti, kakor kmečki in delavski nemiri, nagel porast javnih in tajnih nacionalističnih družb in strank, prodiranje socialističnih idej od zmernih reformističnih do boljševičkih. Socializem ni našel pristašev samo med delavstvom, temveč v znatni meri tudi med intelektualci in celo med obubožanim plemstvom. Veliki dobički med vojno in kriza, ki je sledila, so silno pospešili koncentracijo japonskega kapitala. Skoro polovica japonskega kapitala je pod kontrolo dveh rodbin Micuji in Micubuši, ki načelujeta ogromnim

horizontalnim in vertikalnim trustom. Stranki Sejukaj in Minscito, ki se menjavata na vladi, sta politični zastopniki teh rodbin. Razširjenje volilne pravice po vojni ni na tem ničesar izpremenilo.

Notranje težkoče in protislovja japonskega kapitalizma, ki so postala vedno očitnejša, je bilo mogoče omiliti samo z imperialističnim udejstvovanjem. Moderni imperializem stremi po osvojitvi pokrajin z velikim naravnim bogastvom ali pa hoče pridobiti nova tržišča, kjer lahko najde kupce za industrijske izdelke oziroma možnost plodonosne naložbe kapitala. Vsi ti momenti se javljajo tudi kot gibalne sile japonskega imperializma. Japonska ima doma le malo sirovin, ki jih potrebuje moderna velika industrija. Težka industrija se ne more dovolj razviti, ker manjka premoga, železa in nafte. Tudi mogočno razvita tekstilna industrija je razven svile navezana na uvoz sirovin, zlasti volne in bombaža. Šestdeset odstotkov vodnih sil je že izrabljenih, nadaljnja elektrifikacija je zadelna na težave glede rentabilnosti. Domači trg je nasičen in zato mora japonska industrija eksportirati. Prirast prebivalstva je izredno velik. Južna in srednja Japonska je preobljudena, vsaka ped zemlje je izrabljena.

Japonski imperializem ima dva naravna pravca prodiranja. Prvi vodi v azijsko celino, kjer so dežele bogate na sirovinah in obsežna tržišča. Vendar zemlja je ali zelo gosto naseljena ali pa ni prikladna za japonsko kolonizacijo iz klimatskih ozirov. Drugi pravec prodiranja vodi na jug v Avstralijo, Oceanijo in v malajski arhipelag. Te dežele bi lahko prevzele višek japonskega prebivalstva, ker imajo prikladno podnebje in so še precej redko naseljene. Vendar velesile so mirno naselitev znale preprečiti, nasilno prodiranje pa bi zadelo na odpor, kateremu Japonska še ni kos. Japonski imperializem se je moral zato omejiti na prvi pravec prodiranja. Prvi korak je bila pridobitev Koreje, ki kot naraven most veže japonske otoke s celino. Kitajski kolos ni sposoben, da nudi znatnejši odpor. Zmaga nad ruskim imperialističnim tekmečem je prinesla z južno-mandžursko železnico prevladujoč gospodarski in politični vpliv v Mandžuriji. Mandžurija je bila do začetka 20. stoletja zelo redko naseljena, prebivalci so bili Mandžuri, Mongoli in Kitajci. Ko so Rusi zgradili železnico, so se začeli naseljevati z juga Kitajci in ta dotok traja še dandanes. Mandžurija je postala skoro čisto kitajska pokrajina in šteje sedaj nad 30 milijonov prebivalcev. Na jugu uspeva riž in celo bombaž, na severu pa žito, vendar glavni proizvod dežele je soja, neke vrste fižol, ki se zauživa v najrazličnejših oblikah, v novejšem času se pa v vedno večji meri uporablja v hranilni in kemični industriji. Pod zemljo so ogromni zakladi premoga in rud, ki se izkoriščajo le v mali meri. Po rusko-japonski vojni je začel pritekati japonski kapital, interes na deželi je trajno rasel, gospodarsko je Mandžurija naglo napredovala. Rastel pa je tudi pri Japoncih občutek nesigurnosti, zlasti po svetovni vojni. Kitajski oblastniki so kazali včasih veliko samostojnost, zlasti mogočni Cangcolin, ki je zato tudi postal žrtev atentata, ki so ga pripravili Japonci. Kitajsko nacionalistično gibanje, ki se je razmahnilo zlasti v letih 1924 in 1925, je grozilo preplaviti tudi Mandžurijo, na severu pa je grozila boljševiska nevarnost. Gospodarske težave, zunanjepolitični neuspehi, zlasti umik na konferenci v Washingtonu so dali novega netiva nacionalističnim in militarističnim krogom. Vedno pogostejše se je javila zahteva po okupaciji Mandžurije, ki naj bi bila prva etapa na poti k ustvaritvi velikega svetovnega imperija. Baron Tanaka je dal v svojih znanih memoarih točna navodila, kako se naj ta cilj doseže. Treba pa je bilo počakati na primerno svetovno politično konstelacijo. In ta se je ponudila prav kmalu. Septembra 1929 je prišlo do borznega poloma v New Yorku, ki je bil signal za izbruh svetovne gospodarske krize. Ameriško gospodarstvo je ohromelo že 1. 1930 in v na-

slednjem letu se je položaj še poslabšal. Glavni nasprotnik Japonske je bil praktično izločen, kajti ni bilo pričakovati, da bi Amerika segla po orožju v zadevi, ki ni bila življenjskega pomena. Umor japonskega častnika je dal zaželjen povod in tako so japonske čete septembra meseca 1931 začele okupirati Mandžurijo, ne da bi zadele na resnejši odpor. Kitajci so odgovorili z bojkotom japonskega blaga, kar je bilo še precej učinkovito orožje. Japonci so hoteli ta bojkot zlomiti z ekspedicijo v Šangaj in to na iniciativo bojne mornarice, ki ji latorike suhozemne vojske niso dale miru. Militaristični krogi armade in mornarice so si večkrat v laseh, ker zastopajo velikokrat nasprotno nazore v notranji, zlasti pa v zunanji politiki. Ko je ekspedicija v Šangaj vzbudila nepričakovano močan kitajski odpor, se suhozemni vojski ni preveč mudilo, da pomaga mornarici iz zadrege. Kitajski odpor je bil končno zlomljen, vendar je brezplodna šangajska ekspedicija Japonski mnogo škodovala. Potrpežljivost anglosaških vesil je bila postavljena pred težko preizkušnjo.

Na severu se Japonci niso zadovoljili samo z okupacijo Mandžurije, temveč so zasedli tudi del notranje Mongolije in Džehol. Na kitajske proteste je Društvo narodov poslalo komisijo, ki so jo Japonci prijazno sprejeli, ne da bi ustavili prodiranje. Po dolgem oklevanju je končno svet Društva narodov izrekel obsodbo, vendar brez sankcij, ki bi morale slediti. Anglija in Amerika sta igrali precej smešno vlogo, medsebojno sta se skušali zmanevrirati v odločnejšo pozo proti Japonski, ki je pa situacijo le preveč dobro razumela in se zato ni zmenila za zamolklo renčanje anglosaških vesil. Na obsodbo Društva narodov je enostavno odgovorila z izstopom. Iz pozabe je privlekla princa Puja iz dinastije Mandžu, ki je do revolucije l. 1911 vladala na Kitajskem.

Z orientalskim pompom se je dal kronati za cesarja »neodvisne«² države Mandžukuo, kateri so Japonci dali upravo in vojsko. Puji je dobil novo prestolico Hsin-king na robu mongolske pustinje na mestu nekdanje kitajske vasi Čangčon. Od tod vlada nebeški sin svojim podanikom po navodilih japonskega poslanika, ki je istočasno poveljnik okupacijskih čet. Nova država Mandžukuo za sedaj ne sega znatno čez območje vojaških garnizij, dežela izven večjih mest in važnih prometnih pravcev se nahaja v oblasti tzv. banditov, ki imajo to posebnost, da se zanimajo tudi za japonske oklopne vlake in ekspedicijske oddelke in si tako po nepotrebnem obremenjujejo poklicni riziko. Napram cesarju ne kažejo mnogo podaniške zvestobe, kajti še nedavno so mu podkurili novo zgrajeno cesarsko palačo v Hsin-kingu.

Že od početka so okupacijo Mandžurije spremljale le malo prikrite grožnje japonskih generalov na račun sovjetske Rusije. Položaj je postal v resnici težak in napet, ko so japonske čete začele delati red v severni Mandžuriji, ki jo v obliki tetive na loku prereže železnica Čita—Vladivostok, ki je pod rusko upravo. Vsa nevolja anglosaškega časopisja je minila pri komentiranju vojnih operacij na severu. Razočaranje je bilo zato precejšnje, ko so sovjeti ponudili Japonski prodajo železnice. Začela so se dolgotrajna pogajanja, ki so se vedno znova prekinila in zopet nastavila. Med tem so deževale ostre diplomatske note, ki so jih spremljale aretacije sovjetskih železničarjev, medsebojna obtoževanja in komaj prikrite vojne priprave. Ni bilo vedno jasno, ali je vse to poseben, orientu svojstven način mešetarenja, da se zbije cena, ali pa uvod v vojni spopad. Poslednje vesti pravijo, da je prišlo glede prodaje železnice do sporazuma. S tem bi bila vojna nevarnost odložena, če že ne odpravljena. V japonskem interesu je, da pred nadaljnimi imperialističnimi sunki umiri in organizira Mandžurijo. Tu si lahko ustvari obsežno težko industrijo, kateri doma na Japonskem manjkajo predpogoji za uspešen razvoj. Zato pa potrebuje časa in miru. Nekateri militaristični krogi so brez dvoma za vojno, ker

se boje naraščajoče moči sovjetske Rusije. Vendar je malo verjetno, da bi prodrli, kajti odločujoči krogi si še očitvidno niso na jasnem, ali dela čas za Rusijo ali Japonsko. Zavedajo se tudi težav te vojne in malih izgledov za takojšnji uspeh. Vojna bi se vršila na redko naseljenem ozemlju, kjer razne prirodne okolščine otežkočajo vojne operacije. V rusko-japonski vojni je pozimi 1904 bojevanje prestalo in verjetno je, da bi se to ponovilo v bodoči vojni, ker je bojišče še severneje. Glavno rusko obrambno črto Čita—Habarovsk varujejo stepe, gorovje Čingan in mogočni veletok Amur, ki je brez prevelike nevarnosti prehodan samo v jeseni, ko vode upadejo, in pozimi ko zamrzne. Japonske čete bi pod ostrim sibirskim podnebjem mnogo trpele. Značilno je, da so Japonci uporabljali za okupacijo Mandžurije skrbno opremljene oddelke iz severnih japonskih otokov. Velika prednost za Japonce pa je bližina bojišča, dobre prometne zveze in bogato zaledje Mandžurije, ki lahko prehrani milijonske armade. Seveda se z vsakim kilometrom napredovanja ta prednost zmanjša. Tehnično so sovjetske armade gotovo enakovredne japonskim. Vodstvo je v rokah generala Blücherja, ki poleg Sibirije in Mongolije pozna dobro tudi Kitajsko, saj je istoveten z misterioznim generalom Galenom, ki je bil organizator in svetovalec kitajskih nacionalističnih čet pri njihovem zmagovitim pohodu iz Kantona v Šangaj. V slučaju vojne Japonci sicer lahko zavzamejo Vladivostok in primorje, vendar to je le podrejenega pomena. Središča gospodarske in politične moči Sovjetske Rusije za Japonce niso dosegljiva in tako se obeta težavna in dolgotrajna vojna brez možnosti odločilnega uspeha. Letos je bil dograjen drugi tir sibirske železnice od Irkutsk do Habarovskega in druga petletka predvideva izgraditev čisto strategične železnice, ki naj vodi od severnega konca Bajkalskega jezera v dolnje Poamurje. Že lansko leto je bil dovršen telefonski kabel med Moskvo in Vladivostokom. Tudi Japonci ne mirujejo in v delu je več strategično važnih železnic, od katerih bosta dve vodile prav do Amura.

Vojna bi bila že iz čisto vojaškega stališča nevarna za Japonsko. Za odložitve vojne pa govore tudi zunanjepolitični razlogi. Priznanje sovjetske Rusije je nedvoumen opomin, ki sili militaristične kroge na Japonskem k razmišljanju. Prihodnje leto se vrši pomorska razorožitvena konferenca. Japonci bi radi dosegli pariteto pomorskih sil z Anglijo in Ameriko, ali pa vsaj izboljšanje doseganega razmerja 5 : 5 : 3. Anglosaške sile gotovo ne bodo pristale na znatnejše koncesije in tako grozi oborožitveno tekmovanje na morju. Japonski, ki je finančno slaba, lahko pri tem poide sapa. Anglija sicer vedno znova koketira z Japonsko, vendar imperialistično prodiranje na jug in tzv. japonski dumping lahko ustvari skupno fronto anglosaških velesil, katerih utrjene pomorske baze, kakor Dutsch Harbour na Alentih, Havajsko otočje, Port Darwin in Singapur obdajajo v velikem loku Japonsko. Amerika je pred kratkim proglasila neodvisnost Filipinskega otočja, kar se zdi na prvi pogled kot umik pred Japonsko. Vendar se Amerika dobro zaveda, da Japonska ne sme napasti Filipinov, če noče, da stopi na plan tudi Anglija. Japonsko prodiranje na jug je nemogoče, razven če bi nepričakovani dogodki izločili Ameriko ali Anglijo kot politične faktorje prvega reda. S simpatijo pa bi sprejela Anglija vsak napad Japonske na notranjo Mongolijo ali pa Sibirijo. V tem slučaju pa je dobiček majhen, četudi gre vse po sreči, riziko pa ogromen.

Zadnji dve leti se mnogo govori in piše o japonskem dumpingu. Padec je na, cenene delovne moči vsled izredno nizkega življenjskega standarta, velika koncentracija kapitala in smotreno izvedena racionalizacija so glavni činitelji, ki so omogočili veliko eksportno ofenzivo. Brez ozira na nevoljo konkurentov, se bo ta ofenziva še ojačila. Brez povečanega eksporta Japonska ne

more živeti v okviru sedanjega gospodarskega in družabnega reda. Socialne prilike na Japonskem so težke. Delavstvo se nečuvno izkorišča. V eksportnih industrijah delajo predvsem ženske moči, ki so kasarnirane v posebnih ploslopih, kjer dobe od podjetnikov za 12 in celo 14 urno delo stanovanje, hrano in smešno nizko mezdo. Še bolj pereče kakor delavsko je agrarno vprašanje, ker ogroža korenine japonske narodne moči. Japonski kmet ne izhaja več na svoji krpi zemlje.

Agrarni pridelki so brez cene, čuti se neprijetna konkurenca lastnih kolonij (Koreja, Formoza). Japonski kmet v nemali meri niti ni lastnik zemlje, ki jo obdeluje, temveč samo najemnik. Vsled padca cen ne zmore več denarja za najemnino in davke. Vlada je z raznimi odredbami skušala pomagati kmetu, vendar brez uspeha, agrarna kriza traja dalje. Medtem pa se industrija nahaja v neki mrzlični in nezdravi konjunkturi. Težek socialni položaj je ustvaril močno protikapitalistično razpoloženje, ki je razširjeno celo v vojaških in nacionalističnih krogih. Nemało senzacija je vzbudila propagandna brošura sedanjega vojnega ministra, kjer odkrito napada kapitalizem. Zgodilo se je celo, da so sodniki pri razpravi pritrdili izvajanjem obtoženih komunistov in jih oprostili, če so se priklonili božanstvu mikada. Vendar pot Japonske ne bo vodila v bližnji bodočnosti v socializem, temveč prej v fašizem z vezanim, kontroliranim gospodarstvom in z vsemogočno eksekutivo, ki bo skušala zbrati vse sile za bodoče imperialistične podvige. Kaj že sedaj prisoja japonskemu narodu, kaže vojni proračun, ki je relativno največji na svetu. Gotovo pa je, da imperializem ne more prinesiti japonskemu narodu občutnega olajšanja, dobiček bo samo na strani kapitala, kar je že sedaj razvidno na primeru Mandžurije. Mandžurija ni dežela, ki bi lahko sprejela odvišno japonsko prebivalstvo. Šteje trenutno komaj 200.000 Japoncev, ki so povečini trgovci, podjetniki, predelavci in vojaki. Japonski kmet se težko prilagodi ostrému kontinentalnemu podnebjju Mandžurije, kjer mora popolnoma izpremeniti tudi način prehrane, stanovanja in obdelovanja polja. Kakor ne more japonski delavec konkurirati še skromnejšemu kitajskemu kuliju, tako ne more japonski kmet vzdržati poleg kitajskega in korejskega, ki je navajen na tamošnje prilike.

Oglejmo si še položaj sovjetske Rusije na dalnjem Vzhodu. Rusija se brez dvoma nahaja v težavni defenzivi in popušča, samo da ohrani mir. Tolaži se lahko s tem, da čas dela za njo. Razne olajšave in prednosti gospodarskega značaja bodo ojačile že itak precejšni dotok prebivalstva v Zabajkalsko oblast in Poamurje. Izgradnja železnic in industrializacija Sibirije izboljšuje strateški položaj z vsakim dnevom in ni več daleč čas, ko se Rusiji ne bo več treba bati napada. Vojna z Japonsko samo bi ne bila tako nevarna, vendar vojni na vzhodu lahko sledi vojna na zapadu, zlasti odkar Hitlerjeva Nemčija upira oči na vzhod. Rusija se nahaja sredi druge petletke, ki naj izpopolni industrijsko osamosvojitve in izboljša življenjske prilike. Vojna bi vse to zavrla in postavila državni organizem pred silno težko preizkušnjo. Odkar je Japonska odklonila nenapadalni pakt, je Rusija storila vse, da si zavaruje hrbet na zapadu in tako ohladi bojaželjnost Japonske. Sklenila je nenapadalne pakte z vsemi sosednimi državami in vstopila v Društvo narodov. Vse to še ne pomeni varnosti pred presenečenji iz zapada, vendar znatno olajšanje. L. 1935 Japonska sigurno ne bo sprožila vojne že radi pomorske razorožitvene konference. Potem pa bo postal položaj kritičen, čeprav izgleda, da bo takrat Japonska že zamudila pravi trenutek. Gotovo pa je, da se je težišče svetovne politike premaknilo na vzhod k obali Tihega oceana. Tam se pripravljajo dogodki, ki bodo odločali o usodi človeštva.

Don Carlo Magna in ostali posestniki so brez dvoma z banko mnogo izgubili. Na trgu niso nič več delali oni cen, nego impresario; pri razpisu za javna dela jih je stalno prekosil v ponudbah; pri občini so samo še tedaj imeli besedo, če se mu je zdelo kako vprašanje malovažno. Veleposestniki so se skušali za svoje izgube odškodovati pri kafonih, obenem pa so vodili skrito vojno proti impresariju in so ščuvali proti njemu kafone in prejšnje občinske uradnike. Ponašanje dona Circostanze in njegovih tovarišev pa je bilo docela drugačno. Ker so bili spretnejši od vsakega novinca, ker so poznali duševno razpoloženje kafonov in so bili zelo izkušeni v umetnosti, kako se dado revni ljudje preslepiti, so poskušali ohraniti prejšnji vpliv na ta način, da so nastopali vedno kot posredovalci med kafoni in novo oblastjo. V resnici pa je don Circostanza v vseh težavnih situacijah rešil impresarija.

Gotovo nas je don Circostanza že najmanj stokrat ogoljufal. Toda napravil je to zmeraj dobrohotno in ljubeznivo; vsem je pri tem segel v roke, in če je bil pijan, nas je celo objel. In tako smo mu zmeraj znova odpustili, zlasti ker smo potrebovali njegovega varstva. Toda sleparija z dvema tremi četrtinami in nato z desetimi lustri nam je končnoveljavno odprla oči.

Vsi so bili zoper nas. Stare države z med seboj se borečimi klikami ni bilo več, na njeno mesto je stopila nova država z eno samo kamarilo.

Na koga naj se torej obrnemo?

»Živimo v času, ki v njem kafoni nimajo več kruha,« je pridigoval Baldissera, »ko hodijo čevljarji bos, ko gleda krojačem zadnjica iz hlač in ko spe zidarji na prostem... Živimo v času bank. Na koncu smo. Bliža se Antikrist...«

Nihče izmed nas se ni mogel sprijazniti s tem, da smo izgubili vodo, nihče pa ni vedel za pot, kako bi jo zopet dobili. Pontius Pilatus in Michele Zompa sta predlagala, naj impresarija tožimo, toda proti temu predlogu smo bili vsi. Dovolj dobro smo poznali potek takih procesov; trajajo sto let, gredo iz pisarne v pisarno, od priziva k prizivu, požro denar celih generacij kafonov in končno ostane vse pri starem. V Marsiki pozna vsaka vas take procese med reveži in bogatini, med posameznimi občinami; to so procesi, ki se končajo samo zato, da se znova začne. Toda, četudi bi se odločili za proces, komu bi ga pa naj zaupali? Morda donu Circostanzi? Ta bi si zmisлил zopet novo sleparijo, ki bi bila podobna tisti v dveh treh četrtinah in o desetih lustrih. Ali donu Cuccavasciju: Donu Tarandelli?... Najbolje je bilo, o tem sploh ne govoriti.

In vkljub temu se ni mogel nihče sprijazniti, da smo izgubili vodo, da smo izgubili vso žetev, in nihče si ni mogel predstavljati zime brez kruha in brez mineštre.

»Če proti tatovom ni več postav, smo na koncu!« je ponavljal Pontius Pilatus.

»Če vladni zakoni nič več ne veljajo, če jih prelamljajo tisti, ki bi morali vsakogar prisiliti, da jih izpolnjuje, potem se povrnemo k ljudski pravici,« je nekega večera menil čevljar.

»In kaj je ljudska pravica? Pomagaj si sam in Bog ti pomore!« je rekel Baldissera, ki se je končno navzel gornjega nauka Berarda Visle. Tako je bilo.

»Tu imate ljudsko pravico,« je pristavil Raffaele Scarpo in dvignil v roki škatlico vžigalic.

Nasprotno pa je Berardo komaj kaj zinil. Berardo ni bil več isti. Misli je na druge reči. Po tisti prvi z Elviro preživeti noči je mislil drugače. Elvira še zmeraj ni mogla vstati, nasprotno, zdelo se je, kakor bi počasi ugašala. Vkljub temu in ne da bi kaj skrival, je preživel Berardo prav pred očmi njenega starega, ohromelega očeta vsako noč pri njej.

»Saj boš dekle še zadušil,« mu je dejala moja žena. Skomignil je samo z rameni.

Sleparija z desetimi lustri ga ni nič razburjala. Zanimali ga niso tudi vsi naši načrti, kako bi si zopet pridobili vodo.

»Tem slabše za vas,« je dejal, »jaz nimam zemlje, ki bi jo bilo treba namakati... Nisem več mlad in imam dovolj lastnih skrbi.«

Berardo je imel fiksno idejo: nameraval se je izseliti, oditi, delati ko živina, dvakrat toliko kakor vsak drug, čez šest mesecev ali čez leto dni pa bi se vrnil, kupil kos zemlje in se oženil... O čem drugem se z njim ni dalo več govoriti.

Oditi, dnevno delati deset, dvanajst, štirinajst ur..., nato pa se s 1000 lirami v žepu vrniti.

Zmeraj znova smo slišali, kako se je Berardo pogovarjal z junakom Porte Pie o delu v mestu.

O težkem delu, se razume... ne o iskanju služkinj in kurb... ne o poslih za monsijnorja Calogera... ne o delu za fašiste... Nego o pravelem delu!

Junak je pisal na različne naslove v Rim in je dobil sporočilo, da potrebujejo delavcev za kopaško delo. Za to delo si dobil dnevno deset lir.

»Deset lir ni mnogo,« mi je rekel Berardo, »toda to bo povprečna mezda. Če pa napravi kdo več kakor drugi, bo tudi več zaslužil. Kar se izdatkov tiče, bom nategnil pas na zadnjo luknjo.«

Berardo me je poprosil za 100 lir, da bi lahko odpotoval; posodil sem mu jih s pogojem, da vzame za to mojega sina s seboj. Berardo je privolil in je tudi od Elvire dobil 50 lir.

Tisti večer, preden je odpotoval, sem ga poiskal, da bi mu povedal še nekaj glede mojega sina; našel sem ga kakor navadno v barvarni poleg Elvire, ki je ležala na slami.

»Ne maram, da bi moj sin več kakor deset ur na dan težačil,« sem pričel razlagati Berardu. »Tudi ne maram, da bi stanoval v gostilni, kamor prihajajo slabe ženske...« Tu sem pa moral prenehati, ker je vstopil Raffaele Scarpone. Spremljali so ga še nekateri, ki so počakali pred hišo.

Že med vrati je Scarpone zaklical Berardu: »V Sulmoni je izbruhnila revolucija.«

»Kakšna revolucija?« je vprašal Berardo.

»Kako kakšna revolucija...?«

»Ali revolucija naših?«

»V Sulmoni so se dvignili kafoni,« je z resnim glasom pojasnil Scarpone.

»Kdo ti je pa to povedal?« ga je vprašal Berardo.

»Baldissera.«

»In kdo je povedal Baldisseri?«

»To je njegova skrivnost,« je odvrnil Scarpone.

»Potem je zlagano,« je končal Berardo.

Scarpone je stopil na cesto in poprosil Venerdija Santa, ki je tudi ostal zunaj, naj gre po čevljarja. Med čakanjem ni nihče izpregovoril besedice.

Baldissera se je dal dolgo prositi, nato je prišel in nam takole poročal:

»Bil sem danes v glavnem mestu, da bi kupil usnje. Na trgu me je srečala donna Zizzola, ki je prišla iz cerkve. Kakor veste, sem v mladih letih služil v hiši njenih staršev; zato se dobro pozna in se vedno ustaviva, kadar se srečava. ‚Sam san Antonio te pošilja,‘ mi je dejala žena dona Carla Magne s pridušenim glasom. ‚Stopi za trenutek k meni, moram ti nekaj povedati.‘ Ubogal sem jo in, ne da bi kaj slutil, sem takoj po opravljeni kupčiji odšel k njej. ‚Ali že veš za veliko novico?‘ me je vprašala, ko sem odprl vrata. ‚V Sulmoni je revolucija... Vsi tukajšnji karabinieri in iz okolice so bili poslani tja... Po pripovedovanju donne Zizzole je moral biti tudi v Sulmoni nekaj impresario, ki je spravil vse ljudi na beraško palico. Revolucija se je začela pred tremi dnevi na mestnem trgu in še sedaj traja. ‚Morda je prišla sedaj ura maščevanja tudi za našega roparja?‘ je vprašala nato donna Zizzola in je pri tem pač mislila našega impresarija... Na to ji sploh nisem odgovoril. Potem mi je šepnila v uho: ‚Že dva meseca gorita noč in dan pred san Antonijem dve sveči, da ga udari z nesrečo. Toda nesreča se kar noče zgoditi.‘ Ker sem še zmeraj molčal, je začela z mano kar odkrit pogovor: ‚Sedaj je prišel pravi trenutek... Karabinieri so odšli v Sulmono... Z impresarijem je vse nezadovoljno. Vse čaka samo na znak... Ta znak pa dado lahko samo Fontamarezi. Ko sem te srečala pred cerkvijo, sem takoj vedela, da te je sam san Antonio poslal.‘ Povedal sem ji, da sem prišel v mesto samo po usnje. Toda donna Zizzola je mislila na nekaj povsem drugega. ‚Sam san Antonio te je poslal,‘ mi je dejala. ‚Ko sem davi zmolila običajno molitev, me je svetnik takole navdihnil: Jaz ti ne morem pomagati, samo Fontamarezi dado lahko temu roparju zaslužen lekcijo... In ko sem zapustila cerkev, sem srečala tebe.‘

Žena dona Carla Magne je staremu čevljarju namignila, da bi Fontamarezi prav lahko dobili po posredniku petrolej ali orožje...

Ko je Baldissera končal, je Raffaele Scarpone Berarda hlastno vprašal: »Nu, kaj meniš?«

»In ti, kaj misliš ti?« je hitro vprašal Berardo.

»Preden smo prišli sem, smo se sestali Luigi della Croce, Antonia Spaventa, Venerdi Santo, Gasparone, Antonio Zappa in jaz... Stojte pred vrati. Tudi v njihovem imenu ti pravim, da moramo slediti sulmonskega zgledu in ne smemo zavreči nobene pomoči,« je odgovoril Raffaele. Imel je že pripravljen načrt za nočni napad na okrožno mesto; ta napad naj bi se pričel s tem, da bi porušili različna impresarijeva poslopja.

»In čemu vse to?« je pripomnil Berardo.

To je bilo tako neumno, da smo se vsi začudeno spogledali.

»In čemu vse to?« je Berardo mirno ponovil.

»Kaj živiš na mesecu?« je Raffaele razdraženo odgovoril. »Kaj si pozabil na vse krivice, ki nam jih je impresario prizadejal? Ali ne veš, da ni druge poti, da dosežemo našo pravico? Ali ne veš, da bomo imeli pozimi namesto kruha kamenje?«

Berardo ga je pustil govoriti. Nato je vprašal Baldissero nič manj mirno in dozdevno nedolžno:

»Čemu se obrača donna Zizzola na san Antonija, če sovraži impresarija? Kaj ta ženska nima moža? ... In če san Antonio čuti z donno Zizzolo, čemu se potem obrača na Fontamareze? Kaj nima ta nobenih angeljev v pomoč?«

Govoreč z istim glasom se je obrnil nato na Scarpona:

»Če boš impresariju požgal tovarne, kaj meniš, da bomo pozimi živeli od pepela? Ali veruješ, da bodo imeli Fontamarezi kaj od tega, če postanejo delavci cementne tovarne, opekarne in usnjarne brezposelni?«

Končno je izpremenil glas in odkrito povedal svoje mnenje:

»Vse to me prav nič ne briga. Naš položaj je res strašen. Vsak se mora ukvarjati s svojimi zadevami. Preje sem se brigal za preveč reči, ki me niso nič brigale. In sedaj s tridesetimi leti nimam nič drugega kakor slamnjačo, na kateri spim ... Danes nisem več mlad in imam dovolj opravka s svojimi stvarmi. Zato me pustite na miru!«

»Mi ti ne kalimo miru. Impresario nam ne da miru,« ga je vsekjal Scarpone.

»Dobro si povedal!« ga je pohvalil Baldissera. »Nihče ni bil bolj vnet za mir in red kakor jaz. Toda sedaj ni ne reda ne miru, ne vlade in ne pravice, ne postave ... Sedaj ni čas, da bi človek mislil nase ... Sedaj pač ni miru ... Če pridejo čuvarji postave ponoči in posiljujejo naše žene, kaj potem lahko rečeš, da ni nobena teh žen tvoja? Če ti čuvarji postave odvzamejo zemljo in vodo, če ti ne dovolje delati, kaj potem še lahko rečeš, da te to nič ne briga?«

Berardo je zmajoč z glavo poslušal. Vse te ugovore je poznal. Tisočkrat jih je sam navedel v pogovoru z Generalom Baldissero. Toda sedaj ni bil nič več mladenič. Nič več ni bil sam. Svojega življenja in osebne svobode ni smel več brezmiselno tvegati. Moral je drugače misliti. Ponoči, ki jo je preživel z Elviro, je mislil drugače. Ko je končno vas mislila tako kakor on, je Berardo izpremenil način mišljenja in svoje misli.

»Čujte,« je dejal, »hočem biti še razumljivejši: prav nobenega veselja nimam, da bi radi vaše vode in vaše zemlje moral na galejo. Brigati se moram za svoje zadeve!«

Scarpone in Baldissera sta vstala in odšla.

Na cesti je Scarpone dejal fantom, ki so čakali, tako glasno, da smo ga morali tudi mi slišati:

»Berardo se boji!«

Fontamareški mladini je bil Berardo bog. Pod njegovim vodstvom bi šli tudi v smrt. Brez njega se ne zgodi nič — to je vedel vsak.

Med vsem pogovorom je ležala Elvira na slamnatem ležišču in se je zdela še bolj prosojna kakor sicer. Ne da bi odvrnila oči od Berarda, je sledila prepiru najprej z radovednostjo, kakor bi dvomila v njegovo resnost, nato z dvomom, ko pa dvom ni bil več mogoč, pa s strahom in skrbjo; ni se ga pa upala prekiniti in mu v prisotnosti drugih ljudi ugovarjati. Ko pa sta Scarpone in Baldissera odšla, se ni mogla vzdržati, da bi mu očitajoče ne dejala:

»Če se sedaj radi mene tako obnašaš, moraš pomisliti, da sem ti bila že pred leti dobra in sicer prav zato, ker si prav nasprotno mislil kakor sedaj ...«

Ko je Berardo opazil, da je celo Elvira proti njemu, ni znal več svoje jeze skriti; nameraval je že reči hudo besedo, pa je rajši brez pozdrava odšel.

Bila je morda že polnoč, ko sem se vrnil domov. »Naj pride, kar hoče,« sem dejal sinu, »poizkusi vsaj ti zaspati, kajti pred svitom moraš oditi.«

Vsak je poizkušal spati ali pa se je vsaj delal tako. Toda nikomur se ni posrečilo. Tako so bili vsi trije še budni, ko je okoli dveh nenadoma zazvonil cerkveni zvon. Prvi in drugi udarec sta bila močna in razločna, naslednji pa so bili kakor odmev prvega.

»Si slišal?« me je preplašeno vprašala žena.

»Najbrže bo Madonna,« sem odgovoril. »Sedaj pa spimo.«

Vkljub temu smo vsi trije s pridržano sapo poslušali, toda ničesar več nismo slišali.

Preteklo je okrog pol ure, ko smo vnovič zaslišali dva ali tri udarce, ki so bili slabotnejši od prvih.

»Si slišal?« je vnovič s strahom vprašala žena.

»Najbrže bo veter,« sem odgovoril. »Sedaj pa zaspimo.«

Toda zrak je bil tih in veter ni mogel biti. Še nikoli ni pri nas gorski veter povzročil zvonjenja.

Kmalu nato se je zvon še enkrat komaj slišno oglasil.

»Čukec bo,« sem rekel, da bi sploh kaj dejal.

»Kaj čukec sploh lahko zazvoni?«

»Če ni čukec, je pa kuna,« sem odvrnil.

»Kako pa pride kuna v zvonik?«

»Če ni kuna, je pa čarovnica,« je bila moja poslednja modrost.

To noč je spalo le malo Fontamarezov. In vsi, ki radi čudnega poznavanja niso spali, so se najbrže menili o istem in so bržkone enako mislili. Vsak pa se je hotel brigati samo za lastne zadeve in zato ni nihče vstal, da bi pogledal, kaj se godi v zvoniku.

Kar pa sedaj sledi, bo pripovedoval moj sin.

Delo

Ob štirih zjutraj sva Berardo in jaz zapustila Fontamaro in se napotila v okrožno mesto, da bi stopila tam na vlak v Rim.

Berardo je bil najslabše volje; niti odzdravil mi ni. Delal sem se, kakor bi tega ne opazil, da bi se že pred odhodom ne zapletel v prepir.

»Ali si ponoči slišal zvon?« sem ga vprašal. Bilo je, kakor bi govoril mutcu.

Tik pri »Madonni dell' inondazione« sem vnovič poizkusil.

»Ali misliš, da v Rimu dežuje?« Toda tudi ta odgovor mi je ostal dolžan.

Stopal je s prav ogromnimi koraki in močno sem se moral potruditi, da sem ga dohiteval.

Pri vhodu v mesto sva nenadoma zaslišala, kako je zažvižgal vlak. Začela sva teči, da bi ga še ujela. Bil pa je tovorni vlak in do našega je bilo še dovolj časa.

Bila sva že pol ure v čakalnici, ko se je nenadoma prikazal med vrati Raffaele Scarpone.

Berardo se je delal, kakor bi Scarponovega prihoda sploh ne opazil. Obrnil mu je hrbet in je začel študirati neki na steno nabiti plakat. Scarpone pa je stopil naravnost k njemu:

»Teofilo se je obesil.«

Toda Berardo ni odvrnil oči od plakata.

»Davi ga je našel Generale Baldissera na stopnjišču v stolpu,« je nadaljeval Scarpone. »Krog vratu je imel privezано vrv za zvonjenje . . . Telo še ni bilo popolnoma mrzlo . . . Vso noč se je moral gugati na vrvi za zvonjenje . . .«

Ne da bi se okrenil, je dejal Berardo: »Naj počiva v miru!«

»Bil sem pri donu Abbacchiju,« je nadaljeval Scarpone, kakor bi ne zaupal Berardoovi brezbriznosti. »Pravkar prihajam iz hiše dona Abbacchija. Najprej me je kar obsul s psovkami, ker sem ga tako zgodaj zbudil, nato pa se je branil podeliti mrliču odvezo. ‚Kako le morete odreči blagoslov cerkovniku, ki je vse življenje služil v cerkvi?‘ sem ga vprašal. ‚Kdor se obesi, pride v pekel,‘ je odgovoril don Abbacchio, ‚in če se obesi cerkovnik, pride v najgloblji pekel.‘«

»Naj počiva v miru!« je Berardo trdovratno ponovil.

»Teofilovo truplo bomo v cerkvi položili na mrtvaški oder,« je nadaljeval Scarpone. »Če župnika ne bo, bomo opravili kar brez njega. Če pošlje karabiniere, se bomo branili. Teofilovo truplo bomo sredi cerkve položili na mrtvaški oder in ga pustili tam štiri in dvajset ur, da ga bodo utegnili videti Kristus, Marija, sveti Rok, sveti Anton, Jožef, sveti Berardo in vsi ostali svetniki . . . Vidiyo naj, kam smo prišli . . .«

»Naj počiva v miru!« je ponovil Berardo.

Naš vlak je privozil.

»Nikar ne odpotuj!« ga je nenadoma poprosil Scarpone.

»Zakaj?« ga je Berardo začudeno vprašal.

»Nikar ne odpotuj!« je ponovil Scarpone.

Berardo je odšel k vlakcu. Jaz za njim. Scarpone za mano in je pri tem ves začuden majal z glavo.

»Danes bomo imeli v Fontamari karabiniere,« je ponavljal Scarpone. »Nikar ne odpotuj, Berardo, radi Teofila ostani tu!«

Berardo je skočil na vlak, jaz pa za njim.

Med vso vožnjo nisva niti besedice izpregovorila. Berardo je sedel nasproti mene, toda gledal je neprestano skozi okno. Opazoval sem ga; pri tem mi je postalo nenadoma jasno, da je bil za vse pripravljen. Nobe-nih pomislekov ni več poznal. Niti malo bi se ne obotavljal, vreči me skozi okno, če bi smatral to koristno zase. Če si le pogledal njegove čeljusti, te je moral popasti strah. Če bo lačen, me bo požrl, sem si mislil.

V Rimu sva stanovala v gostilni »Pri dobrem razbojniku«, ki jo je nama priporočil junak Porte Pie. Nad vrati je bila tabla s tremi križi z Golgate. Vsak si je lahko mislil, da se nanaša ime na znamenitega zločinca, ki je visel na Kristusovi desnici, ki je pred koncem spoznal njegovo božanstvo in mu je bilo zato obljubljeno: Še danes boš z menoj v raju. V resnici pa se je gostilna imenovala po svojem posestniku, ki je večkrat sedel z junakom Porte Pie radi tatvine v ječi, proti koncu svojega življenja pa se je udal politiki. Kot soudeleženec pri mnogoštevilnih kaznjen-skih ekspedicijah zoper sovražnike države se je v škodo konzumov in ljudskih domov specializiral v patriotski tatvini. Njegove zasluge so bile tolikšne, da ga je sam policijski šef odlikoval z imenom »dobri razbojnik« . . .

Naslednji dan sva že na vse zgodaj odšla v pisarno na cesti Venti Settembre; tam sva upala dobiti zasilno delo.

Vratar je naju poslal v tretje nadstropje. Prišla sva gori in sva našla hodnik, ki je bil natlačen s čakajočimi ljudmi. Postavila sva se v vrsto.

Ko sva proti opoldnevu prišla na vrsto, sva opazila, da sva se namesto v tretjem postavila v četrtem nadstropju.

Naslednji dan sva res sprispela v tretje nadstropje. Tri ure sva čakala na neki klopi, midva sama. Mnogo jih je šlo mimo. Toda nihče se ni zmenil za naju. Končno so naju poslali v peto nadstropje. V petem nadstropju sva čakala dve uri, končno so nama dali neki naslov na Corsu Vittoriju.

Tako je minil tretji dan.

V pisarni na Corsu Vittoriju so naju vprašali:

»Ali imata izkaz?«

»Kakšen izkaz?« sva presenečena vprašala. Zopet ti izkazi!

Odvedli so naju k okencu, kjer nama je neki uradnik napisal izkaz in nalepil vanj dvanajst znamk, za vsak mesec po eno.

»35 lir,« je zahteval uradnik.

»Plačaj, samo plačaj,« je odgovoril Berardo. 35 zbodljajev z nožem bi naju ne bolelo tako. Plačala sva 35 lir.

Potem sva se vrnila v prvo pisarno.

»Tu je izkaz,« sva rekla.

»Dobro,« so nama rekli. »Jutri gresta v delavski urad in se vpišeta tam kot brezposelna za zasilno delo.«

Tako je minul četrti dan.

Reči moram, da je Berardo izgubo časa kar mirno prenašal. Zdelo se mu je to popolnoma naravno.

»Čim teže se delo dobi, tem več bova zaslužila,« mi je vedno znova govoril.

Popoldne, ko so bili uradi zaprti, me je vlačil križem kražem po mestu:

»Glej, glej!« je ves razburjen zaklical, ko sva prvič zadela ob hišo z napisom »Banka«. Ves navdušen je obstal nekaj minut pred njo in si ogledoval napis. Nato mi je šepnil v uho: »Tu dobiva impresario denar.«

Toda kmalu sva našla še drugo banko in potem tretjo in potem četrto, dokler jih nisva nehala šteti. Katera je bila sedaj impresarijeva? Težko reči. Sredi Rima, kjer sva menila najti sv. Petra, so bile sploh samo banke.

»Glej, glej!« je Berardo vselej dejal, ko sva odkrila novo banko. Ena je bila večja kakor druga, okrog vsake pa množica gospodov in avtomobilov.

Berardo se ni kar nič naveličal in je vse to občudoval.

Neki večer sva pred najino krčmo zagledala veliko množico ljudi. Neki voz se je preobrnil proti zidu in mnogo ljudi je zaman poskušalo, da bi ga dvignili. Pri tem so bolj kričali, kakor da bi se potrudili, kot je to pač v mestu navada. Berardo se je prerinil naprej, si slekel jopič in odložil klobuk, splezal pod voz, se dvignil na kolena, nato pa je počasi z rameni dvignil tisti del voza, ki se je dotikal tal, in ga zopet postavil na kolesa, pri čemer je pri vseh navzočih zbudil občudovanje.

Ta dogodek je vrnil Berardu prejšnjo zgovornost. »Donna Zizzola prižiga pred podobo san Antonija dve sveči proti bankam. Kaj ni to smešno?« me je vprašal oni večer.

Prav nič veselja nisem čutil, da bi to preiskoval. Slutil sem, da je Berardo nameraval nadaljevati pogovor s Scarponom, kakor ga je začel oni večer pred odhodom. Toda z mano se je dalo o tem le malo razpravljati:

»Posebnosti so že dobre, dokler si mlad,« je še rekel. »Peči kostanje ima že še zmisel, toda zažgati impresarijevo vilo, čemu naj bo to dobro?« Pustil sem mu govoriti, ker je pač čutil potrebo za to.

»Tu ne gre za pogum, razumeš? Scarpone naj si kar misli, da se bojim, toda to ni res. Če bi bilo treba tvegati življenje, da bi kaj več zaslužil kakor kdo drug, bi to storil. V sebi čutim moč za stvari, ki jih doslej še noben človek ni izvršil, razumeš? Jutri nama bodo dali delo, in ko bova začela, boš strmel in drugi bodo strmeli in inženjerji bodo strmeli...«

»Kako se je neki končal Teofilov pogreb?« sem vprašal, da bi se preveč ne zagalopiral. To mu pa ni bilo kar nič všeč.

»Toda, saj ne gre za pogum, ti rečem,« je Berardo jezno zakričal, »ne za silo. Kaj je impresario proti nam uporabljaj silo? Nikakor. Impresario ni proti nam uporabljaj ne poguma ne sile, nego prebrisanost. Z zvijačo nam je vzel potok. In niti sam ga ni vzel, Fontamarezi so mu kar sami dali potok... Najprej so podpisali vlogo na vlado, potem so sprejeli zvijačo o dveh treh četrtinah in potem zvijačo o desetih lustrih... Kaj naj bi impresario tu napravil? Postopal je postavno, kakor je zahtevala njegova korist...«
(Konec prihodnjič.)

Knjige in knjižnice

Klabund, Borgia, roman rodbine. založil »Prijatelj« v Ljubljani. — Ni ga menda človeka, ki ne bi poznal imena Borgia, ki ne bi vedel za Aleksandra Borgia, ki je postal celó papež. Mnogo osladnih spisov in filmov je nastalo o njih. Klabund pa je napisal pravi zgodovinski umetniški roman o tej prosluli rodbini, ki se je polastila cerkvene in posvetne oblasti, in o dobi, v kateri je vladala. Ves roman piše Klabund v jeziku in slogu tedanje dobe, da bi človek mislil, da je to sodobnik Borgijcev, pa ne mlad pisatelj, ki je prerano umrl pred nekaj leti. Kako n. pr. oriše izvolitev Rodriga Borgie za papeža pod imenom Aleksander VI:

»Rodrigo Borgia sedi z debelo, krepko zadnjico pod petimi papeži na podkancelarskem stolu. Ni ga moči spraviti z njega in ga ni.

Zdi kakor valeča raca — prihodnost Borgijcev vali — in sedi in čaka.

Humanist Pij II. izkuša sultana Muhameda s pismi izpreobrniti h krščanstvu in umre.

Hehe —

Ničemurni Pavel II. razume malo latinščine, zbira novce in slike, da ne bi ostal za Medicejci, in umre. Togotljivi Sikst IV. gradi Sikstinsko kapelo, se vojskuje, tudi s Florenco in Medicejci, ki so videti nepremagljive, in umre.

Oho!

Rodrigo Borgia začne postajati pozoren. Sikst je mož, ki ni več bog si ga vedi kako natančen zastran cerkvene plati papeštva. Čisto politični pečat mu

daje. Z dozdevno zaspanimi očmi gleda Rodrigo Borgia okoli sebe: ozira se po tovarših kardinalih, ki bi mu mogli pomagati.

Temu stori to, onemu ono »za ljubo«: podari mu biser, perzijsko preprogo ali nadarbino, obljubi mu pa še tisočkrat več.

Ta Inocencij VIII., haha, menda pač ne bo večno živel. Klavrn, strahopeten psiček je, a zato kaže, kako je treba. Odvezo in odpuščenje daje še za umor in uboj, samo da plačaš primerno pristobino.

Umre.

Rodrigo stoji ob njegovi smrtni postelji in čuti, da je njegov čas prišel.

Zatisne mu oči.

Visoko se vzravna, ko gre od mrtvega. Vsem se zdi, kakor da je mahoma zrasel. Ogenj mu srši iz oči.

Konklave se prične.

Rodrigo Borgia je Španec.

Večina laških kardinalov meni, da se tiara spodobi Italijanu.

Ti so proti »tujcu«.

Trikrat so že brez trdnega izida šteli glasove.

Podoba je, da leži odločitev med kardinalom Costo in kardinalom Caffarom. Nekaj stav je sklenjenih na njiju. Tudi Borgia je dal pod roko skleniti visoke stave. Sam nase.

Zlat, iz črnega ozadja, je zdajci stopil Borgia na plan. Od kardinala do kardinala hodi in nosi na rokah vsa bogastva sveta, pripravljen, da jih razsuje mednje. Veliki zapeljivec je. Vodi jih na

griče okoli Rima in jim kaže Rim, jim kaže Italijo, jim kaže svet.

Ti, Orsini, dobiš cartagensko škofijo. Ti, Colonna, opatijo subiaško. Savelli, prijatelj moj, tebi se spodobi Civita Castellana in škofija Majorca. Škofija Pamplona, razkošna kakor njeno ime, je prihranjena tebi, Pallavicini. Riario, Sanseverino: vsi pridete vsak do svojega! Ti, Ascanio Sforza, ki si najplemenitejši, najplivnejši in najvrednejši: z zlatom in milostjo te obsujem — kadar bo tiara krasila mojo glavo. Mojo lastno palačo dobiš, moje dobičkanosno in zložno podkancelersko službo, škofijo erleuško, ki ti bo donasala vsaj 10.000 zlatnikov — in mnogo drugih beneficij —

Tako je hodil Borgia od enega do drugega in pridobil štirinajst glasov.

Štirinajst glasov!

Vriskal je! Samo eden mi še manjka, pa sem papež, papa di Roma, in Borgijec postane Kristusov namestnik na zemlji. Borgia postane Bog!

A h komerkoli je zdaj še šel: k Piccolominiju, k Zenu, k mlademu Giovanniju de Medicis, ki ga je malone ljubil — vsak mu je obrnil hrbet.

Caraffa in Costa, tista kandidata, ki sta imela ob pričetku konklava največ upanja, sta bila razočarana, ker jima je tiara uhajala in nista hotela nič slišati o njem.

Ostal je nazadnje samo eden, ki se ni mogel odločiti, kateri stranki naj se pridruži. Bil je petindevetdesetletni kardinal Gherardo.

Rodrigo Borgia je stal pred njim in mu gledal v lakomno napete kragulje oči, ki so zrle iz kupa posvaljkane kože.

Mož je star, je pomislil Rodrigo Borgia, star kakor svet. Ta je že spravil svoj delež pod streho. Kaj bi mu moglo nekaj nadarbin in beneficij še zaleči? Prav nič. Ni vredno, da bi mu jih ponujal. Smejal bi se mi. Nemara da je ljubitelj umetnosti? Čedno sliko — kak kip —. Opustil je misel. Temu staremu, polmrtvemu možu je bilo treba obljubiti nekaj živega. Življenje samo? Kdo drug kakor mlada žena, mlado dekle. Cvet iz mesa. Nageljna usta. Dvojica rokovičalk. Kardinal Borgia je potegnil kardinala Gherarda k sebi in mu šepnil na uho:

Če mi daste danes v konklavu svoj predragoceni glas, bo jutri, kmalu po kosilu...

Nadaljnje besede so se izgubile v Gherardovem ušesu in šele proti koncu stavka so spet zrasle, da jih je bilo slišati:

Tako gotovo, kakor mi Bog pomaga. Starčeve kragulje oči so blisknile v Borgijo.

Izza ustnic, ostrih kakor dva noža, je brlzignilo ko ptičji žvižg:

Amen.

Zgodaj zjutraj, dne 11. avgusta leta 1492. se je okno konklava mahoma odprlo.

Rodrigo Borgia je bil kot Aleksander VI. izvoljen za papeža.

Aleksander VI. je takoj oznanil, da pokloni Sv. Mariji del Popolo, ki ga je varovala in vodila, nov oltar in orgle.

Ljudstvo je poskalo. Z blagoslovljenega hodnika je podelil urbi et orbi slovesni blagoslov:

Blagoslavljam mesto.

Blagoslavljam deželo.

Blagoslavljam Italijo.

Blagoslavljam svet.

Aleksander VI. ne ve, kaj bi od sreče. Za najvišjo ceno je igral, najvišjo igro je dobil.

Borgijci korakamo. Korakamo, Bog, k Tvojem prestolu. Na prvi klin Jakobove lestvice smo že stopili. Zdaj gre naša pot kvišku, nevzdržno kvišku, skozi oblake in vetrove, nevihto in točo, skozi bliske in zvezde gre:

do Tebe, zakaj Ti si oče v nebesih. in oče Borgijcev.

Kadar se sin božji vnovič spusti na zemljo, da odreši človeštvo, bo ta sin Borgijcev.

Rimu je dal Cezar veličino, a zdaj ga dviga Aleksander drzno na višek. Oni je bil človek, ta je Bog.

Tako je papež vriskal in bogokletoval.

Juana storim posvetnega vladarja Italije. Cesare dobi kmalu kardinalski klobuk in bo kedaj papež, moj naslednik. Papeški prestol storim dedno last. Za vso bodočnost mora pripasti Borgijcem. Cesare mora postati tretji papež Borgijskega rodu.

Krmi golobe, detece, je rekel Lukreciji, ki je stala zraven njega na vaticanskem pomolu in gledala dol, na trg Sv. Petra, — krmi dolobe! Golob je mistična ptica svete Trojice! Spodobi se, da mu damo zobati.»

— Knjigo vsem toplo priporočamo. Že radi njega sloga je vredna, da se prebere dvakrat.

Pučstovska romantika ali gibanje množic. — V socialistični emigrantski založbi »Graphia« v Karlovih Varih na Češkem sta izšla dva važna spisa o vprašanih, ki so postala središče vse diskusije v proletarskem gibanju po zmagi fašizma v Nemčiji. Naslov prve brošure je »**Putsch oder Revolution**«. Spisal jo je dr. Julius Deutsch, vodja avstrijskega »Rep. Schutzbunda«. Avtor omenja najprej, kako težko je vplivalo na ves proletariat,

da sta v Nemčiji socialdemokratska in komunistična stranka brez boja pustili hitlerjevce na oblast.

Pisatelj omenja, kako je ta kapitularcija škodljivo vplivala na avstrijsko delavstvo, ki je mislilo, da se bo socialdemokratska stranka tudi v Avstriji kar tako vdala. Posledica tega je bila, da množice v februarški vstaji niso aktivno sodelovale in da je težišče vsega boja ostalo na discipliniranih četah socialističnega »Schutzbunda«. Vendar je ta vstaja rešila čast socializma. Nato zavrača vse kritike, ki hočejo omalovaževati to herojsko vstajo avstrijskega delavstva pod socialdemokratskim vodstvom in dokumentarno dokaže, da se nobena poprejšnja delavska vstaja ne da primerjati z vojaško pripravljenostjo avstrijske. Da kljub temu ni zmagala, ni krivo vodstvo, temveč dejanska situacija, da je celotna oborožena državna sila kompaktno nastopala proti delavstvu, dočim n. pr. v Rusiji 1917. l. ni pokazala skoro nobenega odpora.

Iz vseh dejstev izvaja potem Deutsch naslednje misli:

»Komaj se je kapitalistični družabni red rodil, pa je že s svojimi strahotami pri najplemenitejših ljudeh vzbudil gorečo željo, da se stvari preuredé. Kmalu so si bili edini v smotru: da kapitalizem nadomesti socializem. Mnogo težje pa je bilo najti pravo pot do tega cilja.

Charles Fourier, Robert Owen, Saint Simon in z njimi mnogo drugih, je mislilo, da je ideja socializma tako vzvišena in tako čista, da bo že s svojo moralno vrednostjo in plemenito pravičnostjo potegnila za seboj večino ljudi. Treba je samo, tako so menili, oznanjati nauk socialistične pravičnosti in nihče se mu ne bo mogel trajno izmikati. Fourier je v svojih spisih pozival bogataše, naj mu dajo na razpolago sredstva, s katerimi bo ustanovil socialistično kolonijo. O moči te ideje je bil tako prepričan, da je trdno veroval, da bo prišel, da mora priti milijonar z denarjem za ustanovitev prve vzorne socialistične naselbine. Dolga leta je Fourier vsak dan ob določenem času čakal na tistega milijonarja. Veliki idealist ga je zaman pričakoval. Milijonar ni prišel.

Karl Marx in Friedrich Engels sta prva razkrila najgloblje bistvo družabnega razvoja. Življenja ne določa mišljenje, temveč življenje vpliva na mišljenje ljudi. Niti ideje največjih ljudi ne bodo odločilno spremenile družabnega življenja, temveč interesi milijonov malih ljudi bodo vplivali in učinkovali za spremembo razmer. Kapitalistični gospodarski red ne bo izginil radi tega, ker so največji misleci spoznali njegovo manjvrednost,

temveč se bo umaknil tedaj, ko bodo milijoni proletarcev po svoji bridki usodi spoznali, da se morajo boriti za nov družabni red. Marx in Engels s tem nikakor nista zanikavala velikega vpliva idej na tok zgodovine, temveč sta samo pokazala omejeno moč ideje nasproti materialnim faktorjem v zgodovinskem razvoju. Pokazala sta, kdo ima uresničiti socializem. Na ramenih delavskega razreda sloni bodočnost človeškega rodu. **Ves** delavski razred mora bojevati boj za novo družbo. Strašna samouprava bi bila vera, da bi dal razvoj človeške družbe prevarati z manjznimi, taktičnimi manevri ali da bi mogel majhen del proletariata z neko drzno akcijo doseči to, kar je nujno trudapolna naloga **vsega** razreda.«

Zato Deutsch svari tako pred reformističnimi iluzijami, da bo prišlo vse mirno samo od sebe, kakor pred drugim ekstremom, da odloča samo orožje. »Niti najboljšo vodstvo ne more nadomestiti žive iniciative množic. Proletariat sam mora biti nosilec ideje in borec iz svoje lastne volje, če hoče izvojevati zmago.«

Deutschevo knjižico spopolnjuje druga z naslovom »**Grenzen der Gewalt**« (Meje sile). On opozarja predvsem na škodljive posledice razkola, ki ga nekateri oznanjajo kot nujno potrebo v del. gibanju. Do enotnosti prol. gibanja pa nikakor ne more priti potom kakršnihkoli taktičnih manevrov ali demagoških gesel, temveč priti mora najprej do resnične duhovne enotnosti, ki ji bo sledila organizacijska edinost. — Kdor se hoče res poglobiti v današnje probleme mednarodnega del. gibanja, naj dobro prebere obadva spisa, ki brez vsake sovražnosti, brez vsakega prikrievanja resnice skušata razložiti strateške cilje in taktična pota moderne proletariata.

Franca Erjavca zbrano delo, II. zvezek pod uredništvom Slodnjaka je izšel v založbi Jugoslovanske knjigarne. V tem zvezku, ki obsega okrog 300 strani, so zbrani njegovi opisi domačih in divjih četveronožnih živali in živali, ki so bile udomačene po tujih krajih. V knjigi so tudi podobe vseh opisanih živali. Vsem starim in mladim ljudem, ki se zanimajo za živalstvo, priporočamo, da berejo to knjigo.

Theodor Plivier, Kaiserove kulije. — V založbi »Bizona« v Zagrebu je izšel hrvatski prevod tega znamenitega romana nemške vojne mornarice v letih 1914-1918. Kdor začne to knjigo čitati, je ne more odložiti prej, dokler je ne prebere do kraja. Zato naj najde pot v vse naše knjižnice!

Sanjarstvo v zgodovini. — Kakšnega pomena je v razvoju človeške družbe iracionalno, to je tisto, česar nima nobene opravka z razumom in česar razum ne obseže, nas je v novejšem času podučil fašizem. Iz bolnih tal gospodarske in politične krize hipoma nastajajo gibanja, ki trobijo v svet navidezno nove fraze, zanikujejo vsako razumsko spoznanje, se obračajo na duhovno lenobo in na najnižje nagone ljudi in ki rastejo in zmagujejo kljub vsej svoji duhovni revščini in nespametnosti ali pa morda prav radi tega. Ljudje, ki so bili dotlej navajeni nekaj logično misliti, se hipoma požvižgajo na vse kritične ugovore, kot neumni tekajo za novo melodijo in izgubé vsak smisel za dejstva in resničnost. Sanje igrajo važno vlogo ne samo v duhovnem življenju poedincev, sanjarstvo učinkuje še močnejše, še bolj ustvarjalno ali uničujoče, če prevzame cele skupine, plasti, sloje ali narode. Tudi v vsakem socialnem gibanju, ki raste iz žive resničnosti, igrajo vizije in fantazije veliko vlogo.

Najbolj iracionalna stvar na svetu — vera izvira iz strahu in sanj. Sen strahu je tako star kakor človeški rod. Strah pred življenjem spremlja človeka od zibelke do rakve, od pradavnine do današnjih dni, kajti strahotne sanje ne izginejo hkrati z nočjo, temveč ostanejo in se z novo silo pojavljajo v časih stiske, rastejo vedno znova iz stanja, ko si človek ne ve pomagati ne kam ne kako, se razširijo na strah pred vsem ogromnim svetovjem in napolnjujejo človeško fantazijo z bogovi, hudiči, demoni in angeli. Vse vere in utopije so se rodile iz tega večnega strahu pred nepoznanim; vse skušajo ukrotiti strahove, večno gori hrepenenje po brzdanju in premaganju hudega, po odrešeniku. Iz tega strahu brez pomišljanja, se žrtvujejo, križajo, bičajo in pobijajo sebe in druge. In vedno znova odpovedo ysi ti »odrešeniki«, vedno znova se goreče iluzije razbijajo ob surovi resničnosti, ostane pa hrepenenje po premaganju vsega strahu in iz tega nastajajo zopet nove sanje in zablode. Nekatere spreminjajo svet, druge se razblinijo kot prazne pene.

Tem sanjam človeštva je avstrijski pisatelj **René Fülöp-Miller** posvetil knjigo **»Führer, Schwärmer und Rebellen«**, v kateri popisuje vse te pojave iz dosedanje človeške zgodovine. Ker je knjiga izšla v Nemčiji, mora seveda bržkone proti pisateljevemu notranjemu prepričanju poveljčevati h koncu fašizem, zlasti nemški, ki da oznanja »primat krvi«. Kdor zna kritično brati knjigo, bo ločil v njej ljuliko od pšenice in bo razbral mnogo zanimivosti o vlogi iracionalnega, o vlogi nor-

cev, goljufov, abnormalnih ljudi in šarlatanov v človeški zgodovini vseh narodov. Človek ni le bitje, ki rado vse pozablja, temveč tudi avtomat, ki rad samega sebe tako vara, da samega sebe prepriča. In potreba po iluzijah, prevarah se tudi s tehničiranjem sveta ni zmanjšala. Zato ima še vedno resnica in pamet v politiki prebroditi silne težave, dočim si' laž in prevara laže utira pot in si najde svoje žrtve. Iz vsega tega sledi, da mi v svoji propagandi ne smemo operirati samo s suhoparnim znanstvenim dokazovanjem, temveč da moramo znati tudi mi vselej in povsod apelirati na človeško fantazijo. Sanjarsko nagnjenost ljudi mora znati racionalni pokret prav tako izkoristiti in voditi, kakor zna n. pr. zdravnik za duševne bolezni izkoristiti podzavest bolnikovo. Če ne zna tega opraviti zdravnik, poskrbi za to padar — z znanim rezultatom. B. B.

Rimski obrednik, »izdan po naredbi papeža Pavla V., pregledan po naročilih drugih papežev in z oblastjo Sv. N. G. Papeža Pija XI. uravnan po cerkvenem zakoniku« je izšel v slovenskem jeziku v založbi lavantinskega in ljubljanskega ordinariata. Obrednik vsebuje na 719 straneh vse cerkvene katoliške obrede, ki se lahko vrše v slovenskem jeziku. Med drugimi prinaša obred o **zarotovanju obsedenih**. Tozadevno določa obrednik:

»Duhovnik, ki s posebnim in izrečnim ordinarijem dovoljenjem hoče zarotovati po hudem mučene, mora biti, kakor je prav, pobožen, previden in neomadeževanega življenja; oprt naj bo na božjo, ne na svojo moč, tuj bodi vsakemu pohlepu po človeških dobrinah, in tako naj to pobožno delo izvršuje iz ljubezni, stanovitno in ponižno. Spodobí se razen tega, da je v zreli dobi, spoštovan ne le zaradi stanovske službe, ampak tudi zaradi resnobnega značaja.

2. Da bo torej svoje opravilo prav izvrševal, naj se potruði, da bo iz preskušenihi avtorjev in iz dejanske rabe poznal mnogo drugih zanj koristnih naukov, ki se tukaj zaradi kratkosti izpuščajo; in skrbno naj izvrši to malo navodil, ki so bolj potrebna.

3. Prvo, naj ne verjame lahko, da je kdo od hudega duha obseden, ampak naj pozna znamenja, po katerih se obsedenec razloči od bolnih za črnožolčnostjo ali kako drugo boleznijo. Znamenja, da je kdo obseden od hudega duha, so: ako v neznanem jeziku govori z več besedami, ali razume drugega, ki tako govori; ako razodeva odsotne ali skrivne stvari; ako pokaže moči, ki presegajo naravo njegove starosti ali njegovega stanja; in druge take reči, ki so tem boljši znaki, kadar se jih strne prav mnogo.

4. Da pa te bolj spozna, naj po prvi ali po drugi zarotitvi obsedenca vpraša, kaj je občutil v duši ali v telesu, da bo tudi vedel, ob katerih besedah se hudi duhovi bolj vznemirjajo, in bo te poslej bolj poudarjal in ponavljal.

5. Pazi naj, kakšne spretnosti in prevare hudi duhovi uporabljajo, da bi zarotitelja preslepili; navado namreč imajo, da največkrat odgovarjajo zvižčno in se le težko razodenejo, da bi zarotitelj po dolgotrajni utrujenosti odnehal; ali da bi se zdelo, da bolnik ni mučen po hudem duhu.

6. Včasi se potem, ko so se razkrili, skrijejo; in telo puščajo, kakor bi bilo prosto vsake nadloge, da bi bolnik menil, da je popolnoma resen; toda zarotitelj ne sme odnehati, dokler ne vidi znamenj oproščanja.

7. Včasi stavijo hudi duhovi tudi vse mogoče zapreke, da bi se bolnik ne podvrigel zarotitvam; ali skušajo prepričevati, da je bolezen naravna; včasi med zarotovanjem bolnika uspravajo in mu pokažejo kak privid, dočim se sami odtegnajo, da bi se zdelo, da je bolnik oproščen.

8. Nekateri skušajo kazati, da so kakšni čari in kdo jih je povzročil, in način, kako naj bi se odpravili; toda pazi naj, da se zato ne bo zatekel k magom ali k veččam, ali h komu drugemu kakor služabnikom Cerkve, ali da ne bo uporabljal kake vraže ali kaj drugega nedovoljenega.

9. Včasi hudič bolnika pusti, da počiva in prejme presveto Evharistijo, da bi se zdelo, da je odšel. Slednjic so še neštete umetnosti in sleparije hudičeve, da bi človeka premotil; zato mora biti zarotitelj previden, da se po njih ne prevara.

10. Spominja naj se, da je naš Gospod rekel, da je rod hudih duhov, ki se ne izžene drugače ko z molitvijo in postom (Mt 17, 20); zato naj skrbi, da bo po zgledu svetih očetov za dosego božje pomoči in za oproščanje od hudih duhov, kolikor jih mogoče, uporabljal zlasti ti dve sredstvi, tako sam kakor drugi.

11. Obsedenec naj se poveže, če se to more zložno zgoditi, v cerkev, ali na kak drug svet ali časten kraj, daleč od množice, in tam daleč od množice, in tam naj se zarotuje; toda more se zarotovati tudi v zasebni hiši, če je bolan ali je kak drug pošten vzrok.

12. Ako je obsedenec dušno in telesno zmogen, ga je treba opomniti, da naj zase Boga prosi ter se posti in naj se po duhovnikovem navodilu večkrat krepča s sveto spovedjo in svetim obhajilom; in medtem ko se zarotuje, naj se ves zbran obrača k Bogu ter prosi rešitve v trdni

veri, z vso ponižnostjo. In kadar ga huje muči, naj to potrpežljivo nosi in ne izgubi zaupanja v božjo pomoč.

13. V rokah ali pred očmi naj ima sveto razpelo. Tudi svetniške relikvije, kjer jih je mogoče dobiti, naj se spodobno in varno povežejo in pokrijejo ter spoštljivo denejo k prsom ali h glavi obsedenčevi; toda čuvati se je, da bi se s svetinji rečmi ne ravnalo nevredno, ali da jim hudi duh ne prizadene kake škode. Presveta Evharistija pa naj se ne devlje ne h glavi obsedenčevi ne kako drugače k telesu, ker je nevarno, da bi se ne onečastila.

14. Zarotitelj naj se ne spušča v obilo govorjenje, ali v nepotrebno ali radovedno vpraševanje, zlasti ne o prihodnjih in tajnih zadevah, ki ne spadajo k njegovemu opravilu; ampak naj nečistemu duhu ukaže, da naj molči in le na vprašanja odgovarja; naj mu tudi ne veruje, če bi se hudi duh izdajal za duha katerega svetnika, ali rajnega, ali dobrega angela.

15. Potrebna pa so n. pr. vprašanja o številu in imenu obsedajočih duhov, o času, kdaj so obsedli, o vzroku in o drugih takih zadevah. Šale, smeh in druge neprimernosti hudega duha pa naj zarotitelj zabrani ali prezre, in naj navzroč, katerih sme biti le malo, opomni, da naj se zato ne menijo in naj sami obsedenca ne vprašujejo; naj marveč rajši ponižno in živo zanj Boga prosijo.

16. Zarotitve pa naj izvršuje ter bere z ukazom in z oblastjo, pa veliko vero, ponižno in goreče; in kadar vidi, da se duh zelo muči, naj bolj priganja in sili. In kolikorkrat vidi, da se obsedenec na kakem delu telesa zgane ali čuti zboldljaje ali se kje prikaže oteklina, naj tam naredi znamenje križa in kropi z blagoslovljeno vodo, ki naj jo tedaj ima pripravljeno.

17. Pazi naj tudi, na katere besede hudi duhovi bolj trepečejo, in te naj večkrat ponovi; in ko pride do zagrožitve, naj jo iznova in večkrat izgovori, tako da bo kazen vedno povečal; in če vidi, da uspeva, naj v njej vztraja dve, tri, štiri ure in še več, kakor bo mogel, dokler ne doseže zmage.

18. Varuje naj se zarotitelj, da obsedenemu bolniku ne bo dajal ali svetoval kakega zdravnika; to skrb naj marveč prepuusti zdravniku.

19. Ako zarotuje žensko, naj ima vselej poleg sebe poštene osebe, ki naj obsedenko drže, dokler jo vznemirja hudi duh; te osebe naj bodo, če je le mogoče, iz najbližjega bolničinega sorodstva; zarotitelj naj misli na poštenje in naj se varuje, da ne bo kaj rekel in storil, kar bi moglo njemu ali drugim biti priložnost za napačne misli.

20. Med zarotovanjem naj rabi besede svetega pisma rajši ko svoje ali druge. Ukaže naj hudemu duhu, da naj pove, ali ga v tem telesu drži kako magično delo, ali čarovno znamenje ali sredstvo. Ako je kaj takega obsedenec vzel v usta, naj to izbljuje; ali če je kje izven telesa kaj, naj to odkrije; in kar se najde, naj se sežge. Opominja naj obsedencu tudi, da

naj zarotitelju odkrije vse svoje skušnjave.

21. Ako se obsedenec oprusti, ga je treba opomniti, da naj se skrbno varuje grehov, da ne bo hudemu duhu dal priložnosti za ponovno povrnitev vanj, da bi končno stanje tega človeka ne bilo hujše od prejšnjega.

Naš pokret

Mežica. — Tukajšnja podružnica »Svobode« je priredila v nedeljo, dne 30. septembra t. l. vinsko trgatév v gostilni Teff v Mežici. Trgatév je bila združena tudi s plesom. Prireditév je nad vse dobro uspela ter bila polnoštevilno obiskana. Vsem sodrugom in sodružicam se najlepše zahvaljujemo, da so pridno pomagali pri dekoraciji in drugih pripravah, ravnotako tudi vsem obiskovalcem, ter jih vabimo, da naše prireditve vedno in povsod pridno posečajo.

Celje. — V nedeljo, dne 7. oktobra t. l. je po daljšem bolehanju v starosti 64 let umrl dolgoletni član celjske »Svobode« ter raznih naših marksističnih organizacij, sodrug **Filipič** Lovro. Sodrugi Filipič se je že v mladosti pridružil našim organizacijam ter bil v teh organizacijah do svoje smrti. Čeravno ni v teh organizacijah zavzemal radi svoje skromnosti nobenih vodilnih mest, vendar je bilo njegovo delo za boljše življenje delavstva, mnogo, katero se nikdar ne vidi ter se tako ne ceni, kakor bi se moralo. Radi svoje odkritosrčnosti je moral pokojnik v svojem življenju mnogo pretrpeti ter je radi tega vedno ostro bičal krivice, katere so se godile proletarijatu, vedno imajoč pred očmi korist skupnosti. Še na smrtni postelji se je zanimal za delavska vprašanja ter bil potr, ker ni mogel, odkar je šel v bolnico, plačati članske prispevke za Svobodo, zatrjuoč, da takoj ko pride iz bolnice, poravna zaostanke. V sredo, dne 10. t. m. smo ga spremili na mestnem pokopališču k zadnjemu počitku. Lepo število sodrugov ter sodružic se je zbralo ob odprtem grobu, da še zadnjič počastijo njegov spomin. Številni venci, katere so poklonili sorodniki, nadalje podružnica »Svobode« Celje, podružnica privatnih nameščencev, pri kateri je bil pokojni dolgo vrsto let inka-

sant, ter pevci naše podružnice so zbrali za lep venec, ostanek pa prepustili za tiskovni sklad revije »Svobode«. Pevski moški zbor »Svobode« je zapel dve žalostinki, nakar so se sodružice ter sodrugi počasi razšli proti domu.

Naš dramatični odsek bo prve dni novembra otvoril letošnjo sezono s Cerkvenikovim »Očiščenjem«. V teku tega leta bo postavil na oder eno komedijo, katero člani našega dramatičnega odseka že vadijo. Ponovil bo tudi v teku novembra socialno dramo »Rdeče rože«. Na vse te predstave opozarjamo naše člane ter članice, da agitirajo za lepo udeležbo. Pevski odsek se tudi že pripravlja pod strokovnim vodstvom pevovodje g. Pregljem, da v teku meseca decembra obdrži pevski koncert novih pesmi.

Tamburaški odsek se je že tudi izvežbal ter bo nastopil v Mariboru pri koncertu, katerega priredi strokovna organizacija pekov v Mariboru s soudeležbo tamburaškega odseka pekov iz Zagreba ter Celja.

V tej sezoni je naša podružnica priredila tudi že dve predavanji. Prvo je bilo skioptično predavanje »Japonska«, drugo pa je obdržal predsednik centrale s. Teplý iz Maribora o temi »Postanek ter razvoj fašizma«. Predavatelj nam je na poljuben način razčlenil vso zgodovino tega modernega predmeta. Za njim je s. Svetek v kratkih besedah nasvetoval borbo proti tej kugi, katera hoče zasušniti delavski razred za dolgo vrsto let. — V tej sezoni bo naša podružnica obdržala še več predavanj, katere bodo obdržali ss. Teplý, Cerkvenik, dr. Jelenec ter drugi. Vse člane opozarjamo, da se teh predavanj sigurno udeležite, ker se bodo priredile le v soboto, tako, da bo vsem našim sodrugom omogočeno se jih udeležiti.

Podružnica »Svobode« Celje.